

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 30.

Tisdagen den 19 april.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande april

§ 2.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 130, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser om glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet Murray, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr Thore till mig framställt följande spörsmål:

1) Anser herr statsrådet, att våra reguljära sjöförbindelser med England vinna något på att det av 1916 års kommitterade uppgjorda förslaget till anordnande av daglig förbindelse mellan Sverige och England medelst statlig ångfärja, ehuru utdömt både på denna och på andra sidan Nordsjön, fortfarande lägges till grund för anordnande av förbättrade sjöförbindelser mellan de nämnda länderna?

2) Är herr statsrådet villig att lämna sin medverkan till att det ifrågasvarande ångfärjeprojektet snarast möjligt avföres från dagordningen samt att utredningen om förbättringar i våra reguljära sjöförbindelser med England läggas efter mera naturliga och framkomliga linjer och att utredningen omhändertages av handels- och sjöfartsdepartementet?

Som interpellanten erinrat, hade jag under årets remissdebatt i första kammaren anledning att i korthet beröra frågan om den pla-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

nerade ångfärjeförbindelsen mellan Göteborg och England. Efter att hava redogjort för sakens förhistoria och innehållet i det betänkande, som år 1919 i ämnet avgivits av järnvägsstyrelsen med biträde av särskilda kommitterade, framhöll jag, bland annat, att ett närmande i ekonomiskt och kulturellt avseende mellan Sverige och England för oss icke kunde vara annat än av oskattbart värde, men att å andra sidan det förefölle mig tydligt, att om kostnaderna för ifrågavarande företag sprunge upp till sådana belopp, att England med sina stora resurser ställde sig tvekande till detsamma, vi under nuvarande förhållanden icke kunde intaga annan hållning. I denna kammare, där frågan också bragtes på tal, framhöll jag ytterligare, att det, såvitt jag förstode, vore tydligt, att vi för en avsevärd tid framåt måste av ekonomiska skäl ställa oss avvakande i frågan.

Med anledning av innehållet i interpellationen vill jag, under hänvisning beträffande sakens förhistoria till vad därutinnan i remissdebatten anförts, nu något närmare utveckla vissa synpunkter i den föreliggande frågan.

Då 1916 års riksdag beviljade anslag till en allsidig utredning rörande frågan om anordnande genom statens försorg av en regelbunden förbindelse medelst ångfärja eller ångfartyg mellan Göteborg och England, har, såsom interpellanten anmärker, riksdagen härigenom uppenbarligen icke tagit någon som helst ställning till frågan, om en dylik förbindelse skulle komma till stånd, utan endast åsyftat att erhålla en förutsättningslös utredning i ämnet. Emellertid synes interpellanten nu vilja förmena, att, sedan den förutnämnda kommittéutredningen i ärendet ägt rum, vissa åtgärder av svenska regeringen vidtagits, som skulle kunna föregripa frågans slutliga avgörande. Dessa åtgärder gå emellertid endast ut på att komplettera den gjorda utredningens resultat, särskilt beträffande frågan, huru man över huvud inom engelska affärskretsar ställer sig till förslaget. Interpellanten har särskilt vänt sig mot den sista åtgärd, som i saken företagits, nämligen att Kungl. Maj:t den 24 augusti 1920 utsett delegerade att konferera i ämnet med en av brittiska industriförbundet tillsatt kommitté.

Beträffande denna sak vill jag först i förbigående förklara, att enligt de upplysningar, jag erhållit, initiativet till berörda konferens såväl formellt som reellt utgått från brittiska industriförbundet och icke från någon svensk myndighet eller officiell person. Initiativtagaren själv, brittiska industriförbundets dåvarande representant för Skandinavien, har förklarat, att förslaget kom från honom själv.

Vad själva beslutet beträffar, ansåg sig den dåvarande regeringen påtagligen icke böra avböja en inbjudan från vederhäftigt håll till en allmän, icke förbindande diskussion i frågan. Något annat än en diskussion har ej heller ägt rum. Av rapporten från förutnämnda konferens, som försiggick i London i januari 1921, framgår, att de svenska delegerade framlagt de resultat, vartill man kommit vid den på statsmakternas initiativ föranstaltade utred-

ningen, och att frågan därefter varit föremål för diskussion, vilken slutade med att det brittiska industriförbundet tillsatte en kommitté för att på engelsk sida taga förslaget i övervägande. Denna nya undersökning kommer att tillsvidare äga rum helt och hållet på engelsk sida; man har endast kommit överens om en sådan anordning, att vissa å svensk sida uppgjorda beräkningar med mera skola på ett bekvämt sätt tillhandahållas den engelska kommittén. I instruktionen för de svenska delegerade betonades för övrigt uttryckligen, att de endast hade att lämna engelska vederbörande *information* om det svenska arbetet och icke finge inlåta sig på några beslut eller överenskommelser.

Nu säger emellertid interpellanten, att det är olämpligt, att man längre sysselsätter sig med ångfärjeplanerna. Interpellanten anser nämligen, att av den utredning, som redan blivit förebragt, framgår, att förslaget omöjligen kan realiseras, vadan frågan redan nu borde definitivt bringas ur världen.

Jag är inte fullt på det klara med innebörden av ett sådant krav. Meningen kan väl knappast vara, att regeringen skulle utfärda något slags förbud mot att någonsin tänka på en ångfärjeförbindelse med England. Inte heller kan väl interpellanten mena, att regeringen skulle söka avböja verkställandet av de ekonomiska utredningar i frågan, med vilka det engelska industriförbundet för närvarande är sysselsatt. Ty det måste ju under alla förhållanden anses värdefullt att få den svenska utredningen vederbörligen kompletterad från engelskt håll.

Interpellantens åsikt torde väl snarast vara den, att man under en tid sådan som den närvarande med dess kapitalbrist och tvång till ytterlig sparsamhet, vilket säkerligen kommer att göra sig gällande långliga tider framåt, måste ställa sig ganska tvivlande inför spörsmålet, om över huvud och i allt fall när en lösning av frågan om förbindelserna mellan Sverige och England i föreslagen riktning kan äga rum. Håri ger jag honom fullkomligt rätt. Vi kunna emellertid ej skåda in i framtiden och bedöma, om och när de faktorer, som inverka på de föreliggande planerna, kunna undergå förändring i för dessa mera förmånlig riktning.

Som ett särskilt skäl till att nu definitivt avföra ångfärjeplanerna från dagordningen har interpellanten åberopat, att först därmed frågan om förbättrade reguljära sjöförbindelser med England kunde föras in på andra banor och härigenom erhålla eu tillfredsställande lösning.

Med anledning av detta uttalande vill jag ännu en gång understryka, att ångfärjeplanerna icke kunna tänkas bli realiserade inom överskådlig framtid. Svenska staten lär icke vara benägen att ensam ikläda sig det ekonomiska ansvaret för en dylik kommunikationsled, som kräver mycket betydande kapitalutlägg vid själva anläggningen och säkerligen under en lång tidsperiod skulle medföra avsevärda driftsförluster. Och även om den brittiska regeringen skulle vara villig att träffa en överenskommelse angående fördelning av anläggnings- och driftkostnaderna, vilket man av allt

Svar å
interpellation.
(Forts.)

att döma *icke* kan antaga, skulle de på Sverige belöpande andelarna av utgifterna för närvarande och för en lång tid framåt te sig oöverkomliga.

Vid sådant förhållande lärer den omständigheten, att möjligheten för detta framtidsprojekt från enskilt intresserat håll i England nu undersökes, knappast kan sägas stå i vägen för en utveckling av de nuvarande svenska ångbåtsförbindelserna med England.

Som svar å interpellantens frågor vill jag sålunda i överensstämmelse med de av mig vid årets remissdebatt framförda synpunkter framhålla, att det under nuvarande förhållanden icke synes tänkbart att giva sig in på de föreslagna planerna, och att man också säkerligen måste för en avsevärd tid framåt ställa sig avvaktande beträffande desamma. Under sådana förhållanden lärer det få anses lämpligt och önskvärt, att det enskilda initiativet inriktar sig på en utbyggnad och förbättring av våra nuvarande Englandsförbindelser, vilken angelägenhet, i den mån densamma kan anses motivera stöd från svenska statens sida, det tydligen ankommer på handelsdepartementet att i sin mån främja.

Vidare yttrade

Herr Thore: Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det svar, som lämnats på min interpellation. Av herr statsrådets anförande framgick, att ångfärjeplanerna praktiskt sett äro definitivt bragta ur världen. Anser man, att de ej komma att bli realiserade inom överskådlig framtid, förefaller det, som om de undersökningar, som göras i saken och som uppgivas ha tillkommit på initiativ av Federation of British Industries, icke ha något vidare värde. Sedan jag framställde min interpellation har jag hört, att engelska regeringen tagit avstånd från ett från vår synpunkt sett så naturligt ångfärjeprosjekt som en förbindelse mellan England och Frankrike, och under sådana förhållanden förstå vi, hur man skall ställa sig till projektet om en ångfärjeled över Nordsjön. Det är också med glädje jag hör, att man icke från vederbörandes sida här i Stockholm — jag tänker närmast på järnvägsstyrelsen och kommunikationsdepartementet — kommer att lägga hinder i vägen för att det enskilda initiativet tar vid i och för förbättrande av förbindelserna mellan England och Sverige, men saken är icke numera så lätt för det enskilda initiativet att realisera som fallet var för tre eller fyra år sedan.

Jag har den uppfattningen att, om vi skola komma någon vart för realiserandet av det önskemål som framhölls i 1916 års riksdagsskrivelse och som nyss underströks av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, nämligen att vi genom förbättrade reguljära sjöförbindelser borde söka närma oss England i ekonomiskt och kulturellt avseende, enär ett sådan närmande måste anses vara av ett oskattbart värde, så är det nödvändigt att staten i någon form lämnar sin medverkan — jag kan för närvarande icke tänka mig någon

annan möjlighet för uppnående av detta önskemål. Jag vill nu ej närmare ingå på frågan, hur detta skall ske. Men jag har den uppfattningen, att för uppnående av förbättrade reguljära sjöförbindelser man måste ansluta sig till den utredning som presterades av kommitterade 1913 och som gick ut på att staten skulle lämna vissa subsidier. Den vägen har man slagit in på i Norge i avseende å den förbindelse som består mellan Bergen och Newcastle och som upprätthålles av det Bergenske og Nordenfjeldske Dampskibsselskab med fem turer i veckan. Denna förbindelse upprätthålles med tillhjälp av statsunderstöd i viss form. Under några år har man haft 200,000 kronor i direkt statsbidrag och dessutom 580,000 kronor som ett tillskott av postverket, för skyldigheten att befordra posten, sålunda tillsammans 780,000 kronor. Jag har gått igenom den norska statsverkspropositionen för 1921—1922 och funnit att samma anslag fortfarande där föreslagits för upprätthållande av förenämnda förbindelse.

Svar å
interpellation.
(Ports.)

Nu är saken icke direkt så aktuell, att det kan vara fråga om att framkomma med en framställning av berörda art. Men jag vill framhålla att vad som brister i fråga om våra engelska förbindelser icke precis är tonnage. Ty vi ha förstklassigt tonnage, och även om detta tonnage icke medger att inrätta dagliga förbindelser, så kunna dock åtskilliga förbättringar i den nuvarande trafiken med tillhjälp av detta tonnage genomföras. Och jag hoppas att, då man kommer därhän att det gäller att få dessa förbättringar till stånd med nuvarande tonnage och om det härvid visar sig att det privata intresset icke kan överkomma de ekonomiska svårigheterna, statsmakterna skola, på grund av de uttalanden som gjorts, ställa sig så välvilliga som möjligt till ett sådant spörsmål.

§ 4.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet M u r a y, som nu ånyo erhöi ordet, anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Lithander till mig riktat följande spörsmål:

Svar å
interpellation.

1) Ämnar herr statsrådet giva järnvägsstyrelsen direktiv att omedelbart återinsätta dagsnälltågen Stockholm—Malmö, Stockholm—Göteborg samt vice versa, eventuellt med begagnande av kortare tågsätt? Vilken är eljest järnvägsstyrelsens inkomst- och utgiftsberäkning för speciellt dessa tågförbindelser, som kan motivera en fortsatt indragning?

2) Vilken uppfattning har statens affärsdrivande verks styrelser rörande vad som inom respektive verk är lämpligt i avseende på avlöningsstater och naturaförmåner med hänsyn såväl till vad rättvisa och rimlighet kräver beträffande befattningshavarna som ock hänsyn till att ett för staten nödvändigt gott ekonomiskt resultat erhålles?

3) Vilken sänkning av tarifferna hos statens affärsdrivande verk anser sig herr statsrådet böra förorda?

4) Ämnar herr statsrådet hos Kungl. Maj:t föreslå, att järnvägsrådet erhåller en sådan instruktion och arbetsuppgift, att det verkliga blir i tillfälle hos järnvägsstyrelsen företråda allmänheten?

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Beträffande interpellantens första fråga må till en början erinras, att antalet direkta tågförbindelser mellan Stockholm och Göteborg för närvarande utgöres av två i vardera riktningen per dygn, nämligen ett dagpersontåg och ett nattsnälltåg. De dagsnälltåg, som tidigare, med undantag för vissa tidsperioder, varit insatta å denna sträcka, hava såsom bekant sedan den 15 september 1920 varit indragna.

Antalet direkta tåg mellan Stockholm och Malmö har genom tidtabellsskiftet den 15 september 1920 däremot icke minskats, utan finnas nu, liksom före nämnda datum, tre tågägenheter i vardera riktningen. Den inskränknings har dock skett, att dagtågen nr 7 och 8, vilka tidigare framgått hela nämnda sträcka såsom snälltåg, ändrats till persontåg å sträckan Mjölby—Malmö med uppehåll vid alla stationer.

Nu berörda inskränkningar i tågtrafiken vilka, såsom interpellanten erinrat, tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, måste givetvis ses i belysningen av de förhållanden, som över huvud under år 1920 tvingade till tågindragningar vid statens järnvägar. Det torde därför vara på sin plats att här något ingå på denna fråga.

Under krisåren tvangs man av kända skäl, främst hotande kolbrist, till betydande indragningar av tåg, och voro dessa indragningar störst under vintern 1917—1918. Från och med oktober 1919 vågade man emellertid gå till en utvidgning av tidtabellen. Vid denna tid hade nämligen den förut synnerligen vanskliga kolställningen förbättrats, och utsikterna för obehindrad vidare tillförsel av stenkol hade ljusnat. Vidare antogs, att genom den taxeförhöjning, som från och med den 1 augusti 1919 beviljats, täckning skulle erhållas för de driftutgifter, som då kunde beräknas, varjämte slutligen av de periodvis utförda räkningarna av antalet resande å statens järnvägar framgått, att persontrafikfrekvensen för det dåvarande var i stigande.

Den utvidgning av tidtabellen, som sålunda ägde rum, tillämpades under vintern 1919—1920, och inrymdes i tabellen under denna tid jämväl de av interpellanten avsedda snälltågsförbindelserna.

Under våren 1920 förändrades emellertid ånyo statens järnvägars ekonomiska ställning till det sämre. På grund av omkastningar i läget på världsmarknaden började kolbrist åter att hota, och visade kolpriset med anledning härav tendenser till stegring. Härtill kom, att den väsentliga ökning i driftkostnaderna, som var att vänta med hänsyn till de från och med den 1 juli 1920 höjda avlöningarna och dyrtidstilläggen åt verkets personal, icke kunde beräknas bliva täckt av trafikinkomsterna.

Genom dessa ökade kostnader förändrades ställningen så, att det för året beräknade överskottet kunde förväntas bliva förbytt till underskott. Emellertid hade från såväl riksdagens som regeringens sida upprepade gånger framhållits, att förlusterna vid de affärsdrivande verken icke borde täckas genom i anspråk tagna skattemedel, utan att driftkostnaderna borde bäras av trafikanterna. För att under sådana förhållanden vinna balans i staten hade man att undersöka, dels huruvida man kunde höja inkomsterna genom ytterligare

taxetillägg dels ock i vad mån man kunde ytterligare nedbringa driftkostnaderna. Då taxorna redan både i realiteten och enligt den allmänna meningen voro synnerligen högt uppressade, ansågs den förra utvägen endast i yttersta nödfall böra tillgripas, och det återstod alltså att söka minska driftkostnaderna. Den ytterliga sparsamhet på alla områden inom järnvägsdriften, som man alltså måste tillämpa, kunde emellertid icke bringas till en så hastig verkan, som krävdes för kompensering av de våldsamt stegrade utgifterna. En särskilt snabbt och kraftigt verkande åtgärd för utgifternas minskning var sålunda av nöden. Den enda åtgärd av sådan verkan, som ledningen hade i sin makt att vidtaga, låg i indragning av sådana tåg, som under normala förhållanden kunde försvaras, men som dock, låt vara med minskning av den resande allmänhetens bekvämlighet, kunde undvaras.

Scar ä
interpellation.
(Forts.)

Vid avgörandet av vilka tåg, som skulle indragas, hade man att taga hänsyn till en mängd olika omständigheter, därvid de järnvägsfinansiella synpunkterna ej ensamt kunde bliva bestämmande. I första hand ansågs indragningarna böra drabba svagt frekventerade och dyrbara kortdistanståg. Redan den 1 juni 1920 indrogos så många som möjligt av dessa tåg, och erhöles härmed för sommarmånaderna ett mera gynnsamt förhållande mellan inkomster och utgifter i persontrafik.

Under vintermånaderna är emellertid persontrafiken i regel vida svagare än under sommaren, vanligen endast 60 å 70 % av sommartrafiken, och hänför sig denna nedgång huvudsakligen till fjärrtrafiken, under det den lokala trafiken är mera konstant. Det torde därför vara motiverat, att under tryckta tider tillämpa en särskild, sparsammare vintertidtabell för fjärrtågen, detta så mycket mera, som beträffande sådana kortdistanståg, som äro avsedda att tillgodose förortstrafiken, på grund av sociala hänsyn inga större besparingar lämpligen kunna göras. Med hänsyn härtill kommo jämväl de ytterligare indragningar, som på grund av det ekonomiska läget befunnos nödvändiga vid fastställande av tidtabellen för vintern 1920—1921, att i huvudsak drabba fjärrtrafiken. Därvid förfors i stort sett så, att indragning av tåg skedde å de linjer, å vilka ett flertal tåg framgått, men å vilka resandeantalet icke visat sig större, än att detsamma kunnat framföras med ett mindre antal tåg. Vidare utgick man från den grundsatsen, att å varje längre linje minst ett snabbgående persontåg, låt vara med uppehåll å alla stationer, borde finnas kvar.

Genom nedbringandet av antalet tågakilometer i personförande tåg beräknade man att erhålla en besparing av, lågt räknat, i genomsnitt 3 kronor per tågakilometer. Enligt vad jag inhämtat, skulle, med tillämpning av denna beräkningsgrund, den för vintern 1920—1921 fastställda tidtabellen för helt år räknat bliva cirka 20 miljoner kronor billigare än en normal tabell.

För linjen Stockholm—Göteborg, varom nu närmast är fråga, ligger saken så, att den persontrafik, som nu förefinnes mellan dessa platser, mycket väl kan upptagas av två tåg. Detta visade sig även kunna äga rum under vintern 1918—1919, då dagsnälltå-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

gen jämväl voro indragna. Sammanlagda antalet resande med de två tågen var dock under vintern 1918—1919 i allmänhet större än sammanlagda resandeantalet under vintern 1919—1920, med de tre direkta tåglägenheter, som då voro insatta. Vid tiden för uppgörandet av vintertabellen 1920—1921 tydde inga tecken på, att trafiken våren 1921 skulle bliva större än våren 1920 utan tvärtom på grund av den allmänna depressionen mindre, och detta har även sedermera av erfarenheten bekräftats.

Då, såsom nyss framhållits, de rådande förhållandena tvingade till största möjliga sparsamhet, ålåg det givetvis järnvägsstyrelsen att tillse, att icke flera tåg insattes å ifrågavarande sträcka än som svarade mot trafikens storlek. Vid sådant förhållande kan jag icke finna annat än att styrelsens åtgärd att indraga ett av de under normala förhållanden gående tre tågen varit fullt motiverad. Att denna indragning måste drabba dagsnälltågen torde vara självfallet. I huvudsak innebär den gjorda indragningen icke värre försämring av förbindelserna mellan städerna än en med omkring 2 timmar förlängd restid.

Beträffande frågan om de ekonomiska kalkylerna för ifrågavarande tågförbindelser vill jag framhålla, att trafiken å en viss sträcka givetvis måste betraktas såsom en enhet och tågen till storlek, antal, hastighet m. m. anordnas så, att de sammanlagt svara mot trafiken. Att räkna enbart på resultatet av ett visst tåg erbjuder därför stora svårigheter.

Till belysande av de besparingar, som man beräknat vinna genom indragning av dagsnälltågen Stockholm—Göteborg, ber jag emellertid få meddela följande:

Merkostnaden för bibehållande av nämnda tågförbindelser, eventuella anslutningståg oräknade, beräknades under hösten 1920, efter samma grunder, som tillämpats rörande tågindragningarna i sin helhet, till 75,000 kronor per månad. Merinkomsterna — till större delen tillägsbiljetter för snälltåg — kunde däremot för vintermånaderna ej skattas till mer än cirka 20,000 å 25,000 kronor per månad. Varje anslutningståg, som erfordrades, beräknades komma att öka utgifterna i högre grad än inkomsterna. Även bortsett från anslutningstågen kunde besparingar således beräknas uppgå till inemot 50,000 kronor för månad, motsvarande för heit år bortåt 600,000 kronor.

Den sålunda beräknade merkostnaden är givetvis för närvarande lägre på grund av kolprisens nedgång och minskade kostnader för övrig material m. m. Enligt inom järnvägsstyrelsen verkställda beräkningar kan dock merkostnaden för närvarande uppskattas till sammanlagt 48,000 kronor per månad, varemot svarar nyss nämnda merinkomst å 20,000 å 25,000 kronor. Besparingen skulle således även med dessa siffror utgöra mellan 20,000 och 30,000 kronor för månad. Endast för tiden den 1 juni—den 15 september torde man, under i övrigt passande tidtabellsarrangement, kunna räkna med en merinkomst, som täcker merkostnaderna, vilket också föranlett, att de indragna dagsnälltågen komma att åter-

insättas med sommartidtabellens trädande i kraft den 1 nästkommande juni.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Oavsett nu berörda förhållanden tala även andra skäl mot tågens insättande redan nu. Som ej alla behöfliga anslutningståg kunna inläggas, blir nämligen nyttan av tågen avsevärt mindre än under normala förhållanden. Kostnaderna för desamma ökas däremot genom rubbningar beträffande förut inlagda tåg ej obetydligt. Fastän storleken av denna ökning ej kan utan en noggrann och tidskrävande detaljundersökning fastställas.

Beträffande tågförbindelserna Stockholm—Malmö, har, såsom inledningsvis framhållits, antalet direkta tåg mellan Stockholm och Malmö icke minskats genom tidtabellsskiftet 15 september 1920. Däremot har järnvägsstyrelsen, genom omändringen till persontåg söder om Mjölby av ifrågavarande dagtåg, kunnat indraga andra å kortare sträckor gående tåg och därigenom gjort besparing i tågakilometer. Ifrågavarande tåg hava emellertid lagts så, att förbindelserna med anslutande enskilda järnvägar i södra Sverige och med Danmark kunnat bibehållas, varigenom dock avgången från Stockholm blivit 1 tim. 50 min. tidigare och ankomsten dit 2 tim. 40 min. senare än förut. Tågens ankomst till och avgång från Stockholm inträffa dock alltjämt vid för dagtåg lämpliga tider, och torde endast en mindre del av den med dessa tåg resande allmänheten i nämnvärd mån träffas av restidens förlängning. Vad kostnaderna för dessa tågförbindelser angår, torde man hava att räkna med ungefär samma siffertal per kilometer för utgifterna som beträffande linjen Stockholm—Göteborg, under det att merinkomsterna bliva relativt obetydliga på grund därav att flertalet av de resande redan nu erlagga snälltågsbiljett.

Jag ber i detta sammanhang få nämna att, enligt vad jag inhämtat, 1919 års kommitté angående statsbaneekonomien på sin tid haft för avsikt att yrka på en mera ekonomisk tidtabell vid statens järnvägar, men att denna fråga fått förfalla, då det blivit bekant, att järnvägsstyrelsen själv med anledning av de ökade personallönerna redan börjat vidtaga åtgärder för att vinna i någon mån motvägande utgiftsbesparingar på persontågföringens konto. Jag vill ej heller underlåta erinra därom, att järnvägsstyrelsen erhållit en liknande erinran från dess överrevisorers sida, i det dessa i sin berättelse av år 1920 yrkat på att körhastigheten för snälltågen skulle till vinnande av besparing i kolkostnaderna nedsättas.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har jag icke ansett mig böra vidtaga någon åtgärd för ett omedelbart tillgodoseende av interpellantens önskemål i fråga om tågförbindelserna å ifrågavarande linjer.

Vad interpellantens andra fråga angår, den om vederbörande verkstyrelsers uppfattning angående avlöningsstaterna och vad därmed sammanhänger, må framhållas, att avlöningsförhållandena för de affärsdrivande verkens personal alltid i sista hand reglerats av Kungl. Maj:t och riksdagen och att vederbörande verksledning en-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

dast i jämförelsevis ringa mån kunnat utöva inflytande på resultatet. Innan riksdagen antog de nu gällande grundlönerna för den ordinarie personalen — vilka ju äro normerade även för den icke ordinarie personalens löner — hade som bekant förslag därtill uppgjorts av kommunikationsverkens lönekommitté. Dessa förslag blevo visserligen remitterade för yttrande till vederbörande verk, men resultatet av lönekommitténs arbete, som i mångt och mycket liknade underhandlingar mellan parterna i privata lönetvister, blev i huvudsak grundläggande för riksdagens beslut beträffande löneregleringarna. Verkstyrelserna kunde följaktligen icke utöva någon egentlig inverkan på desamma, utan måste finna sig i deras drifts-ekonomiska verkningar. Genom 1919 års beslut om inrättandet av en kommunikationsverkens lönenämnd har en anordning träffats, som jämväl för framtiden torde komma att verka i enahanda riktning.

Vad åter angår dyrtidstilläggen, vilka åtminstone för närvarande medföra en inverkan på verkens ekonomi, som är vida mera betydelsefull än de fasta lönernas, hava statsmakterna träffat avgörande utan att verken lämnats tillfälle att yttra sig. Att därför nu närmare ingå på de affärsdrivande verkstyrelsernas uppfattning rörande det föreliggande spörsmålet synes mig icke motiverat. Det ligger emellertid i sakens natur, att verkstyrelserna knappast med tillfredsställelse kunnat se de driftsekonomiskt dåliga resultat, vartill de gällande avlöningsbestämmelserna i hög grad medverkat.

Vad angår lämpligheten av en sänkning av tarifferna hos statens affärsdrivande verk, har, som bekant, regeringen redan tagit ståndpunkt till denna fråga beträffande postverket och telegrafverket genom de förslag i ämnet, som framlagts för innevarande års riksdag. Interpellanten torde väl ock med sin fråga närmast hava avsett statens järnvägar. De provisoriska taxeförhöjningar, som här efter hand genomförts, hava endast beslutats av tvingande skäl och för att undvika driftförluster. På sätt framgår av driftresultatet för tiden oktober 1919—september 1920 äro jämväl tarifferna nu så avmätta, att vid *normal* trafikomfattning en skälig behållning å statsbanekapitalet erhålles. Fortsätter den krisartade nedgång i trafiken, som sedermera inträtt, kan det emellertid befaras, att även med iakttagande av alla de kostnadsbesparande inskränkningar, som äro möjliga, de nuvarande tarifferna skola visa sig otillräckliga för undvikande av förlust i statsbanerörelsen. Det kan emellertid med bestämdhet utsägas, att det närvarande allmänna ekonomiska läget i landet icke medgiver någon ytterligare taxereglering uppåt utan att det tvärtom vore i hög grad önskvärt, om en sänkning av taxorna kunde ske. Beträffande vissa på denna fråga inverkan förhållanden pågår för närvarande en del utredningar, och kan jag, innan desamma slutförts, icke angiva min ställning till det föreliggande spörsmålet.

Beträffande slutligen frågan om eventuell utvidgning av järnvägsrådets arbetsuppgift för vinnande av en mera intim kontakt mellan järnvägsstyrelsen och allmänheten, ber jag få nämna, att

1919 års kommitté angående statsbaneekonomin, enligt vad jag inhämtat, har för avsikt att snart nog till Kungl. Maj:ts inkomma med förslag rörande vidgade befogenheter i vissa avseenden för järnvägsstyrelsen och i samband därmed en förändrad organisation av densamma, ett förslag som torde komma att beröra såväl järnvägsrådet som den nuvarande fullmäktigeinstitutionen. Frågan om styrelsens organisation blir sålunda under en nära framtid föremål för övervägande, och lära därvid även de av interpellanten framförda synpunkterna komma under omprövning.

Svar på
interpellation.
(Forts.)

Härpå yttrade:

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack, för att han nu avgivit svar på den vid riksdagens början avlämnade interpellationen.

Det gläder mig höra, att den fråga, som vi önskat få löst, kommer nu att inom närmaste tiden i varje fall bli löst såsom allmänheten i vida kretsar i mellersta och södra Sverige har önskat. Men det skulle ha glatt såväl interpellanten som säkerligen denna allmänhet mera, om de ansträngningar, som gjordes, när järnvägsstyrelsens beslut blev känt förra hösten, hade lett till ett resultat i denna riktning redan då. Jag får lov säga, att jag inte för min del är övertygad om, att det beslut, som då fattades, verkligen var välbetänt och klokt. Jag tror, att om statens järnvägar hade sökt sig fram på andra linjer med tillgodoseende av behovet utan att dra in trafiken och söka pressa in den på färre tåg, skulle styrelsen ha gjort större ekonomisk vinst än vad nu blivit fallet. Vi få icke glömma, att här är det mycket stor materiel, som är till finnas: vi ha personal, vi ha skenor och för övrigt hela apparaten, som behöves för att hålla en stor trafik i gång, och då utnyttjar man icke detta till fullo. Jag medger gärna, att man kanske tvingats till att gå fram med kortare tågsätt med mindre belastning på tågen, men man hade då i alla fall gjort såsom allmänheten önskat, och kunnat utnyttja kommunikationsmedlen mer effektivt. Ty det är, mina herrar, en stor skillnad på den anordning, som träffades, i jämförelse med den, som vi hade förut.

Herr statsrådet nämnde, att det innebär endast en skillnad på 2 timmar. Det är riktigt, det är c:a 2 1/2 timmar, men det är för allmänheten en väsentlig skillnad och en skillnad för näringslivets representanter i Stockholm, Göteborg och Malmö att kunna ha hela förmiddagen för att uträtta angelägenheter, vilket var fallet med de gamla tågförbindelserna. Det är även av samma betydelse för varje person i enskild ställning, att dagen icke blir tillspillogiven såsom den blir, när folk få gå upp så tidigt, då tågen gå växelvis kl. 7 och kl. 8 på morgonen, ett i vardera riktningen. Då är arbetsdagen i varje fall borta. Att komma fram sent på kvällen betyder icke någonting ur verksamhetssynpunkt. Men tågindragningarna hava varit ett ingrepp i näringslivet av vida större bety-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

delse än vad myndigheterna tänkt sig, och det förklarar ju också i viss mån, varför det varit en sådan iver att få dessa saker ändrade.

Man ändrade tågen och gjorde dem till att vara en slags hybrid mellan snälltåg och långsamt gående tåg; de voro varken det ena eller det andra. Det gick fort i början men långsamt framöver, och de stannade vid varje liten station eller hållplats på vägen. Det kan icke vara klokt, rent järnvägstekniskt sett, att låta dessa stora tunga dagtåg stanna vid varje liten anhalt. Jag har själv under flera års tid icke begagnat dagtåg förrän härom dagen, då ett kvällsplenium tvingade mig därtill; och jag fick då till fullo besannade de erfarenheter, som ifrån andra trafikanter därvidlag ha framförts till mig.

Herr statsrådet nämnde, att kolbristen på sin tid var anledningen till att man fick vara betänksam rörande statens järnvägars ekonomi, och det förstår jag. Men vid det tillfälle detta beslut om indragningar fattades var det ingen kolbrist, då var kolbehovet för statens järnvägar täckt för lång tid framöver och det var redan då en fallande prisnivå. Jag vill inte säga, att när första tanken på indragningarna kom upp, man icke hade anledning att särskilt tänka på kolfrågan, men på hösten, när regeringen fattade ställning till saken, var läget sådant, att man icke behövde fästa sig vid den synpunkten. Och dock framhölls det som ett av de vägande skälen i järnvägsstyrelsens utlåtande beträffande indragningar på Norrland, att det var just farhågan för kolbrist, som var ett av de avgörande motiven.

Herr statsrådet nämnde vidare, att det var höjningen i avlöningarna, som vållade, att ekonomien icke gick ihop. Såsom representant för allmänheten och såsom riksdagsman kan jag dock inte annat än beklaga, att det är över den trafikerande svenska allmänheten som det dåliga ekonomiska resultatet skall gå ut, och att det skall gå ut i den form, att viktiga tågförbindelser dragas in. Jag vill i detta sammanhang peka på ett yttrande av järnvägsstyrelsen, som jag inte kan beteckna annat än rätt så klassiskt. I utlåtandet rörande dessa indragningar heter det — jag erinrar om, att av de två dagtågen till vardera Göteborg och Malmö det ena snabbt och det andra långsamt gående, man drog in det snabbgående — »nu nämnda fyra tåg» (nämligen de kvarvarande tågen till Malmö och Göteborg, d. v. s. dels de långsamt gående dagtågen, dels nattågen till dessa båda orter) »hava sådan betydelse för samfärdseln, att styrelsen inte anser det vara möjligt att under nuvarande förhållanden indraga dem.» Av detta ser det ut, som om man hade haft den uppfattningen, att det dock kunde tagas under övernågande, huruvida inte under vissa förhållanden t. o. m. dessa återstående tåg skulle kunna dragas in. Det är ju för all del ett sätt att lösa de ekonomiska svårigheterna, att man drager in all trafik, men statens järnvägar ha ju dock som huvuduppgift att upprätthålla en livlig och stark trafik, och skattevägen satsas det rätt mycket för detta ändamål. Jag tror, att man skulle kunna göra samma erfarenhet här, som man

gjort i andra länder, att en livligare trafik med rimliga tariffer verka stimulerande och att genom en sådan ett bättre slutresultat vinnes än med tillämpning av åtgärder i motsatt riktning. Jag medger gärna, att det beträffande en av huvudinkomsterna för statens järnvägar, nämligen den som härrör från exportgods, för närvarande ter sig ganska mörkt. Men detta hindrar i alla fall inte, att man i fråga om den övriga trafiken bör gå fram på den vägen, att man söker möta kravet på nedsatta tariffer. Det är i den tid som vi nu genomleva av oerhörd stor betydelse — det framställes krav här på från alla håll — att alla skola medverka till levnadskostnadernas sänkning, och därvidlag ha statens järnvägar ett betydande inflytande. I den mån det alltså är möjligt för statens järnvägar att härvidlag gå före, göra de hela den svenska allmänheten en ofantligt stor tjänst.

Herr statsrådet nämnde, att det genom indragningen skulle uppnås en inkomstbesparing av för helt år räknat 20 miljoner kronor. En notis härom gick också genom pressen, och man fick det intrycket, att det verkligen var en så stor besparing det gällde. Emellertid avsågo tågindragningarna inte mer än ett halvt års tid, så att den högsta besparing, som kunde uppnås, var 10 miljoner kronor — tanken var redan då, det sades bestämt ifrån, att man ämnade komma tillbaka till de gamla tågförbindelserna efter så pass lång tids uppehåll.

Herr statsrådet påpekade, att det är svårt att beräkna kostnaderna för en viss linje. Jag har därvid inte kunnat bli övertygad om det välbetänkta i att draga in tåg på de mest trafikerade linjerna. I sina svar har järnvägsstyrelsen utgått ifrån, att med så och så många tågakilometer en minskning uppkommer, som medför så och så stor besparing i sin helhet. Detta är naturligtvis sant, om man ser ut över det hela och slår samman hela trafikens inkomster och utgifter i ett. Teoretiskt sett kan det låta sig försvaras, att man räknar på att uppnå en dylik besparing, men i praktiken tror jag det ställer sig vida annorlunda. Jag anser, att det aldrig kan vara välbetänkt att draga in trafiken på så starkt trafikerade linjer som linjerna mellan rikets huvudorter — jag uppehåller mig vid detta nu för att det om möjligt skall kunna förebyggas ett uppreparande framdeles av vad som skett. Det är möjligt, att man kan behöva draga in tågförbindelser, men då bör man göra det på andra linjer. Jag skulle i detta sammanhang vilja hemställa om en undersökning, huruvida det inte vore välbetänkt att man i järnvägsstyrelsen ordnade en särskild bokföring för de s. k. kulturella linjerna, sådana som visserligen, efter vad vi veta, måste hållas i gång men som inte kunna bära sig. Då finge man varje år en diskussion till stånd om dessa linjer och man finge fram i budgeten de anslag, som krävas för att trafiken där skall kunna drivas, men dessa linjer finge inte förrycka slutresultatet för dem, som i alla fall böra drivas ekonomiskt. Vi måste nämligen medverka till, att ett verk som statens järnvägar, som förvaltar ett så stort kapital som 1,000 mil-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.

(Forts.)

joner kronor, skötes på ett ekonomiskt sätt. Jag vet, att strävandena tvivelsutan gå i den riktningen inom ledningen för statens järnvägar, men så länge vi i alla fall, månad efter månad, se det resultat av driften, att det istället för det överskott, som är ställt i utsikt, uppkommer ett deficit — man framför den ena gången ett skäl härför, den andra gången ett annat; ibland är kolbrist, ibland löneförhöjningar o. s. v. — så länge måste vi allvarligt sträva efter att en god ekonomi för statens järnvägar uppnås.

Herr statsrådet nämnde, att lönerogleringskommitténs förslag icke varit remitterat till järnvägsstyrelsen, men i det betänkande, som på sin tid framlades i riksdagen, förekommer ett uttalande av järnvägsstyrelsen, som ger vid handen, att styrelsen har varnat för konsekvenserna, så att ansvaret för den utgiftspost, som därvidlag är beslutad, i mycket hög grad faller på riksdagen. Och herr statsrådet nämnde, att det är riksdagen och den sittande lönenämnden, som ha det slutliga avgörandet i frågan, och detta är ju obestridligen riktigt. Riksdagen har det slutliga avgörandet, men jag tror, att det vore välbetänkt, om de olika verk — icke endast järnvägsstyrelsen utan även de övriga affärsdrivande verken — varje år tydligt och klart uttalade sin mening om hållbarheten av den kalkyl, som blivit följden vare sig av riksdagens förut fattade beslut eller av de förslag, som föreligga, ty i annat fall tappar man kontakten med de verk, som i alla fall skola svara för det slutliga resultatet och se till att ekonomien blir god. Det kan ju hända, att under olika politiska förhållanden ett verk icke alltid får riksdagen med sig på sina önskemål, men av betydelse är, att det icke blir praxis, att verken uraktlåta att säga sin mening beträffande så viktiga saker som de väsentligaste posterna i deras respektive budgeter.

Till sist får jag säga, att det glädde mig att höra, att man efter att så många gånger ha svarat nej på frågor angående järnvägsrådet nu äntligen ställt i utsikt, att den svenska allmänheten skall få det redskap och de tentakler in i järnvägsstyrelsen, som från början avsågos. Jag hade verkligen annars tänkt be att till herr statsrådet få hemställa, att hela järnvägsrådet strökes, ty för den händelse det icke skulle fungera mer än det gjort under de sista åren, hade inte ens tryckningskostnaderna i statskalendern varit motiverade. Som sagt: jag gläder mig åt att herr statsrådet på den punkten givit ett jakande svar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Murray: Herr talman, mina herrar! Herr Lithander gav mig i början av sitt anförande en liten gliring för att jag icke förrän nu besvarat en interpellation, som framställdes redan i början av riksdagen. Jag vill dock erinra herr Lithander om att jag redan vid årets remissdebatt yttrade mig i denna fråga och där klargjorde, att insättande av ett ökat antal snälltågsförbindelser på ifrågavarande linjer skulle komma att för statsverket medföra rätt så avsevärda utgifter, och jag väntade mig, att herr Lithander med anledning härav skulle fin-

na det omöjligt att få sina önskemål realiserade. Emellertid framställdes ju interpellationen någon tid efteråt.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Nu säger herr Lithander, att statens järnvägar borde gått fram på annat sätt än genom tågindragningar, att de borde lagt in korta snabbtåg och i allmänhet använt korta tågsätt. Och herr Lithander säger sig också anse, att det icke kan vara järnvägstekniskt klokt att förfara så, som järnvägsstyrelsen gjort.

Om jag undantar mig själv, tror jag, att det knappast finnes någon i detta land, som icke är specialist på järnvägsfrågor. Allmänheten anser, att den förstår dessa saker mycket bättre än järnvägsstyrelsen, och i kritiska tider är var och en till hands med nya och bättre uppslag, förklarligt nog, då det hela ju ter sig så ofantligt enkelt vid första anblicken. För min egen del vågar jag dock hyssa den övertygelsen, att personer, som ägnat hela sitt liv, sitt studium och sitt intresse åt järnvägsväsendet, dock få anses så småningom ha förvärvat en bättre sakkunskap än den där allmänt tillgängliga. Särskilt när det gäller järnvägstekniska frågor har man nog goda skäl att antaga, att järnvägsmyndigheterna icke handlat alldeles i blindo. Jag vill också nämna, att järnvägsekonomikommittén för egen del tagit upp frågan om dessa tågindragningar, men att då järnvägsstyrelsen i samma drag kom med dylika indragningar, och just desamma, som kommittén för sin del avsåg, kommittén ansåg sig icke behöva göra någonting åt saken.

Beträffande tågindragningen mellan Stockholm och Göteborg vill jag säga, att jag visserligen fullkomligt förstår de skäl, som herr Lithander anfört, nämligen att det för affärsmännen är av en viss, icke ringa betydelse att dessa goda förbindelser finnas tillgängliga men jag å andra sidan kan icke med allra bästa vilja i världen anse Göteborg särskilt vanlottat i avseende å järnvägsförbindelser. Det har ju dock alltså ganska goda sådana med Stockholm, och i tider av nöd får man väl nöja sig med dessa. Man får komma ihåg, att det dock finnes landsändar, låt vara ekonomiskt mindre betydande, som fått nöja sig med mycket underhålliga förbindelser.

Herr Lithander säger, att det är önskvärt att man får en verkligt god ekonomisk skötsel av järnvägarna och det stora däri nedlagda kapitalet. Däri ger jag honom fullkomligt rätt. Det är ju också detta önskemål, den nu arbetande trafikekonomikommittén söker lösa, och jag hoppas, med den kännedom, jag har om dess arbete, att det förslag, varmed den snart kommer, skall innebära ett uppslag till en verkligt god lösning av detta synnerligen viktiga statsekonomiska spörsmål.

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber att få säga, att jag, liksom herr statsrådet, räknar mig till dem, som icke äro sakkunniga på detta område. Men jag måste likväl säga, att jag anser, att en riksdagsman har skyldighet att gå in i ekonomiska frågor, och det är ur den synpunkten, vi litet var här i kammaren taga det som en plikt att framföra våra spörsmål. Det är därför att vi anse det såsom en plikt att söka medverka till åstadkommande av en rätt-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

re ekonomisk ställning än den nuvarande. Jag medger gärna, att vi icke äro sakkunniga här, men vi kunna dock i någon mån bedöma det ekonomiska slutresultatet, ehuru jag får lov att erkänna, att vi icke kunna ange botemedlen. Det som jag nämnde här i förbigående rörande de kortare tågsätten var en av de åtgärder, man givetvis ansåg böra tillgripas, men det viktigaste medlet för åstadkommande av en bättre ekonomisk ställning hade varit — det har jag redan berört — att icke genomföra en så stark utökning av personalen, som på sin tid skedde, trots sjunkande trafik. Det är naturligtvis under de rubrikerna, som de stora siffrorna multipliceras ut.

Herr statsrådet sade, att de personer, som ägnat hela sitt liv åt denna drift, främst böra vara kapabla att bedöma resultatet, och givet är, att så är förhållandet. Men vad man måste beklaga är, att personer, som ägnat hela sitt liv åt detta, som arbetat målmedvetet och intensivt, flitigt och ihärdigt inom detta fack, ändå icke uppnått ett bättre resultat än att så stora kapitalvärden, som vi här i alla fall ha, icke ge en avkastning, som skulle kunna underlätta vår ställning vid skattebetalningen. Då ett sådant resultat icke nås, trots mycket höga tariffer, måste det i alla fall vara något fel i systemet, och det är det, vi försöka att komma till rätta med. Men vi äro tacksamma och glada, om de, som äga sakkunskap, kunna förhjälpa oss till att få reda på var felet verkligen består.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet M u r r a y: Det torde nog vara alldeles riktigt, som herr Lithander säger, att det på denna punkt finnes ett fel. Var ligger då felet? Jo, felet torde väl i huvudsak ligga däri, att just de ekonomiskt viktigaste faktorerna äro undanryckta järnvägsstyrelsens fria förfogande. Kan man med statsmakternas samtycke ändra detta förhållande, då kan mycket förbättras.

§ 5.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna

nr 322, av herr *Kaijser*;

nr 323, av herr *E. A. Nilson* i Örebro;

nr 324, av herrar *Pehrsson* i Göteborg och *Wallerius*; samt

nr 325, av herr *Andersson* i Knäppinge.

§ 6.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtanden nr 8 A, 8 B och 50—56 bordlades åter.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl.

Maj:ts framställningar om anslag till ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs, blevo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkända.

§ 8.

Vidare föredrogos men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets memorial nr 24, bankoutskottets utlåtande nr 24, första lagutskottets utlåtanden nr 30 och 31, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 9.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förvärv av beskickningshus i London m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

*Ang. förvärv
av beskickningshus i
London m. m.*

I en till riksdagen avlåten, den 4 mars 1921 dagtecknad proposition, nr 153, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till förvärv av beskickningshus i London m. m. å tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,260,000.

Vidare hade i en inom första kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 189, vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, hemställts, att riksdagen, i anledning av ovanterörda proposition, ville, för den händelse propositionen ansåges böra i princip bifallas, vid anslaget beviljande göra det uttalande och förbehåll, att vid inredningsarbetena ej anbringades större lyxanordningar än som kunde anses för ett framgångsrikt diplomatiskt arbete oundgängliga samt i övrigt vid inredningen toges hänsyn till de nya anordningar i framtiden, som kunde möjliggöras genom den begränsning i de yttre anspråken på världsdiplomatien, som blivit i motionen ifrågasatta.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte till förvärv av ett beskickningshus i London m. m. å tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 1,150,000; och

b) att herr *Lindhagens* förenämnda motion måtte anses besvarad genom vad utskottet i sitt utlåtande anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av herr *H. M. Bäckström* beträffande vissa delar av motiveringen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Norman*: Herr talman! Det föreliggande betänkandet behandlar en angelägenhet av ganska markant beskaffenhet. Så-

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 30.

Ang. förvärv
av beskickningshus i
London m. m.
(Forts.)

väl utskottsutlåtandet som den kungl. propositionen redogör i viss mån härför. Efter beslut av 1907 års riksdag förvärvades för svenska statens räkning för en hyrestid av femton år det beskickningshus i London, vari den svenska legationen sedan dess haft sin varelse. Detta hyreskontrakt skulle utlöpa den 1 juli 1922. Under behandlingen vid 1907 års riksdag av detta ärende framhölls, att det vore en synnerligen stor fördel att förvärva besittningsrätten till detta hus, bl. a. därför att det fanns tillfälle att efter de femton årens förlopp för längre tid framåt få förlänga beståndet av nämnda besittningsrätt.

Nu kommer den föreliggande propositionen, nr 153, vid innevarande års riksdag, och lämnar det meddelandet till riksdagen, att den dåvarande chefen för utrikesdepartementet, nuvarande ministern i London, genom telegrafiskt bemyndigande till dåvarande ministern i London, nuvarande chefen för utrikesdepartementet, givit order dels om inköp för svenska statens räkning av en annan fastighet, dels om försäljning av den besittningsrätt till det nuvarande legationshuset, varom 1907 års riksdag fattat beslut, och detta utan att denna fråga på något sätt tidigare förelagts riksdagen till prövning och avgörande.

Detta är ju ett mycket egendomligt förhållande, och förklaringen till, att man gått till väga på sådant sätt, återfinnes i den kungl. propositionen, där det säges, att det i den telegramväxling, som ägde rum mellan dåvarande utrikesministern och dåvarande ministern i London, påpekades, att tiden för avlämnande av kungl. propositioner till riksdagen redan gått till ända. Ja, det var i början av april förra året, och en kungl. proposition i denna ganska betydelsefulla fråga skulle följaktligen med sträng tolkning av grundlagens bestämmelser icke kunnat avlämnas till riksdagen. Men huru pass hållbart detta argument är, framgår av det förhållande, att sedan den tiden dock till riksdagen avlämnades mellan tjugu och trettio kungl. propositioner, och åtskilliga av dessa av en innebörd, som i vikt och betydelse icke på långa vägar kunde mäta sig med denna fråga, varom man icke ansåg sig böra lämna riksdagens medlemmar något som helst meddelande eller inhämta dess uppfattning.

Här ha sålunda på grund av ett åtgörande från vederbörande ministers sida vidtagits åtgärder, som trada riksdagens grundlagsenliga rätt för nära och som nödvändigtvis måste framkalla en allvarlig gensaga från riksdagens sida. Ty det är här fråga om en art av ministerstyrelse, som riksdagen ingalunda vare sig bör eller kan tolerera, även om riksdagen nu till följd av de förhållanden, som föreligga, finner sig nödsakad att i huvudsak gå med på Kungl. Maj:ts äskande. Förhållandet har emellertid föranlett statsutskottet, trots att detta ju alltid är mycket försiktigt i sitt skrivsätt, till en mycket amper erinran, då det säger att med hänsyn till vad sålunda förekommit riksdagen synes kunna ha haft anledning förvänta, att den beretts tillfälle att yttra sig i frågan, innan beslut fattades om avträdande av beskickningens nuvarande fastighet, men att sådant underställande icke skett.

Genom de åtgöranden, som vidtagits, varigenom besittningsrät-

ten till fastigheten, som skulle utlöpa den 1 juli 1922, avhändes svenska staten, så att den svenska legationen i London står husvill redan den 1 juli detta år, ha vi försatts i ett tvångsläge, som gör det nödvändigt att godtaga det äskande, som gjorts. Men dessa åtgöranden äro av den art, att man måste bestämt säga ifrån, att ett fortsättande på denna väg icke får förekomma. Och den minister, mot vilken denna anmärkning riktar sig, dåvarande chefen för utrikesdepartementet, har ju dock en gång förut haft tillfälle att få taga del av ett bestämt ogillande från riksdagens sida av ansatser till ministerstyrelse. Jag erinrar i sådant hänseende om den fråga, som förekom för tre år sedan här i riksdagen, då en regeringsåtgärd i strid med riksdagens beslut framkallade en anmälan till konstitutionsutskottet, och jag erinrar om konstitutionsutskottets betänkande, som är dagtecknat den 11 juni 1918 och som behandlades här i kammaren den 14 juni samma år. När denne minister efter att hava vidtagit åtgärder, som föranlett en allvarlig erinran från konstitutionsutskottets sida, likväl icke lägger en sådan mycket allvarlig erinran närmare på hjärtat än att ett upprepande av så allvarlig beskaffenhet, som i detta fall föreligger, redan så pass kort tid efteråt kunnat äga rum, då får man väl lov att säga, att det synes vara en egenomlig art av demokratiskt styrelsesätt, som här har visat sig förekomma. Givet är, att den konstitutionella sidan av denna fråga kommer att tagas upp vid ett senare tillfälle, då konstitutionsutskottet efter att ha tagit del av de handlingar, de statsrådsprotokoll, ifall sådana finnas, som beröra detta ärende, får tillfälle att avgiva sitt utlåtande om den saken, men då frågan bragts på tal här genom den anmärkning, som förekommer i statsutskottets utlåtande, har jag ansett, att det redan nu vid denna frågas behandling borde sägas ifrån, att från riksdagens sida icke kan tolereras ett försök till ministerstyrelse av den art, å vilken ett synnerligen eklatant bevis här föreligger.

I övrigt har jag, herr talman, endast att yrka bifall till statsutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Thorsson: Herr talman! Herr Normans mycket stränga ord tvinga mig att anhålla om kammarens uppmärksamhet för ett yttrande i denna fråga, då även jag på sätt och vis deltagit i det beslut, som resulterat i vad som nu föreligger till riksdagens behandling.

Detta ärende har behandlats av icke mindre än tre olika regeringar. Redan före februari månad 1920 förelåg detta ärende till behandling inom beredningen, och då var det meningen, att man skulle förvärva en fastighet — för övrigt just den fastighet, som nu i propositionen föreslås — därför att de lokaler, som beskickningen i London hade till sitt förfogande icke svarade mot de krav, som enligt beskickningens uppfattning måste ställas på dess expeditionslokaler, sedan beskickningen utökats till den omfattning och storlek, den fått under de senare åren. Det framhölls med skärpa, att då den fastighet, som staten förut hade, förhyrdes, så var det

*Ang. förvärfv
av beskick-
ningshus i
London m. m.
(Forts.)*

Ang. förvärv
av beskick-
ningshus i
London m. m.
(Ports.)

inte mer än fyra personer, som utgjorde personalen i vår beskickning i London. Men av omständigheternas makt hade antalet nu utökats till 10 à 12 personer, och man kunde inte bereda lämpligt utrymme åt dem i den gamla fastigheten. Det är ju uppenbart, att var och en, som har litet hänsyn till pengar, måste bli betänksam gentemot en affär, som omsluter en hel miljon kronor. Och särskilt jag, som ju hade i uppdrag att i viss mån svara för pengarnas anskaffande, hade ju också skyldighet att se till, att man inte så där utan vidare invecklade statsverket i en utgift, som slutade på över en miljon kronor. Resultatet av dessa beredningar blev det, att dåvarande utrikesministern uppdrog åt byggnadsstyrelsen att undersöka de lokala förhållandena i London. Och det skickades härifrån Sverige en tjänsteman i byggnadsstyrelsen, som på ort och ställe gjorde vederbörliga undersökningar under tiden den 15—30 mars 1920. Han återkom sedan och redogjorde för utförandet av sitt uppdrag. Av den redogörelse, som han då lämnade, framgick, att dåvarande beskickningshuset inte på något sätt kunde genom ombyggnad göras lämpligt både till legationslokaler och till bostad åt beskickningschefen, ävensom att av de i London förvärvbara egendomarna, såvitt uttrönts, endast en, nr 27 Portland Place, uppfyllde nödiga betingelser och kunde erhållas på gynnsamma villkor. Övriga lämpliga fastigheter betingade tre à fyra gånger så hög kostnad som den ifrågasvarande. Besittningsrätten till denna fastighet ifrågasattes då skola förvärfvas för ett pris av 18,000 pund för de närmaste 54 åren, och sedan skulle genom en särskild tilläggspremie på ytterligare 7,000 pund besittningsrätten förvärfvas för ytterligare 999 år — det är den form för fastighetsbesittning, som är gällande enligt engelsk lag. Sedan vi hade erhållit del av denna av en tjänsteman på ämbetsansvar och på särskilt uppdrag på ort och ställe gjorda undersökning, vilken undersöknings resultat mycket kraftigt vitsordades av byggnadsstyrelsens chef, så hade vi då att se till, hur vi skulle handla för att bäst tillvarataga statens intressen. För min del var jag betänksam mot att vi skulle ge oss till att vare sig direkt eller indirekt binda statsverket för en utgift av denna omfattning. Ty det måste enligt min uppfattning varje regeringsmedlem vara, som känner något ansvar för sina åtgöranden. Emellertid, inför de starka krav, som restes från vederbörande, vilka närmast voro företrädna i detta mål, nämligen dels beskickningen i London och dels utrikesdepartementet, varvid framhölls, att det var svårt att administrera statens angelägenheter och tillvarataga våra intressen, om inte de lokala förhållandena ordnades så, att man kunde sammanbinda de olika expeditionerna, som vi ha för verksamheten därute, så måste vi taga det steg, som i propositionen finnes angivet d. v. s. vi medgävo, att man skulle få vidtaga åtgärder för att tillförsäkra sig förfoganderätten över denna nya fastighet, som kunde ge utrymme åt beskickningen. Det avgick sålunda härifrån den 11 april 1920 ett telegram, vari departementschefen ifrågasatte, att beskickningen skulle söka förvärva denna fastighet. Men om herrarna läsa i propositionen nr 153, så fram-

går där, att departementschefen anmodade vederbörande i London att söka träffa avtal om köpet av denna fastighet, med villkor att den skulle tillträdas först den 1 mars 1921 och att köpesumman då skulle erläggas. Jag vill ändå påstå, att själva formuleringen här är så avfattad, att regeringen velat bereda sig möjlighet att kunna bringa ärendet inför riksdagen. Den 15 april telegraferade vår minister i London hit och meddelade, att övertagandet av hyresrätten till fastigheten icke kunde ske på de villkor, som härifrån hade stipulerats. Och i telegrammet angavs det vidare, att fastigheten icke stod till svenska statens förfogande mer än några dagar. Det är uppenbart, att härigenom blev det så att säga en ännu starkare press på regeringen.

Nu har statsutskottet gjort anmärkning mot att regeringen skulle ha åsidosatt riksdagens rätt. Jag vill inte göra någon erinran mot statsutskottet, för att utskottet sin plikt likmätigt gör anmärkning på denna sak, utan jag har endast velat lämna dessa uppgifter angående vad som har varit vägledande för regeringen uti ifrågavarande fall.

Utskottet klagar emellertid icke på köpet av fastigheten. Det var dock mot själva fastighetsförvärvet som jag ställde mig betänksam, ty där ligger miljonen. Det var pengarna, som skulle ut, som jag var mest ängslig för. Naturligtvis har jag också velat tillgodose den konstitutionella sidan av saken. Emellertid, statsutskottet har såsom jag nyss anfört gjort anmärkning mot att regeringen avstått från dispositionsrätten till den gamla fastigheten. Med detta förhåller det sig så, enligt uppgifter, som lämnats på ett mycket tidigt stadium av denna fråga, att om vi hade möjlighet att avstå från denna dispositionsrätt, så skulle därigenom statsverket bli befriat icke blott från erläggandet av dessa 9,000 kronor, som omnämnas i utskottets utlåtande, utan jämväl från en ännu mycket större utgift. I det gamla kontraktet var det nämligen en bestämmelse, att svenska staten hade skyldighet att återställa fastigheten i det skick, vari svenska staten mottagit den vid hyrestillträdet. Den kostnad, som kunde uppkomma för att återställa fastigheten i det i kontraktet stipulerade skicket, har av vederbörande beräknats till mellan 50,000 och 70,000 kronor. Man hade såvitt jag förstår att taga hänsyn till, å ena sidan, om man ville hålla på den mycket viktiga sidan av saken att förelägga ärendet för riksdagen, innan hyresrätten avhändes, och därigenom eventuellt åtaga sig betalningsavsvar för dessa 50,000 å 70,000 kronor, eller om man, å andra sidan, ville, sedan man hade förvärvat den nya fastigheten, taga på sitt ansvar att avstå från besittningsrätten till den gamla fastigheten. Som herrarna finna, är kontraktet om övertagandet av den nya fastigheten avslutat den 14 maj 1920. Och jag kan för min del icke finna annat än att detta i och för sig är ett skäl, som talar för att hela spørsmålet icke befann sig i ett sådant läge, att regeringen kunde till fjolårets riksdag framlägga den önskade propositionen i ärendet.

Måhända har jag haft fel i detta mitt bedömande av frågan. Och jag böjer mig för dem, som äro konstitutionellt mera kun-

Ang. förvärfv.
av besittningsrätt i
London m. m.
(Forts.);

Ang. förvärv
 av beskick-
 ningshus i
 London m. m.
 (Forts.)

niga i förevarande fall, än jag kan vara. Men jag vill bestämt betona, att under hela behandlingen av detta ärende har det inte varit något sådant intresse, som den siste talaren häntydde på, att regeringen velat göra det här utan hänsyntagande till riksdagen. För min del vill jag betona, att under den tid jag har deltagit i regeringsarbetet har jag många gånger, ja, för all del, många gånger, det erkänner jag, fått handla så, att formellt skulle riksdagen ha anledning att klandra mina göranden och låtanden. Det komma efterträdare till mig att göra, och det ha mina företrädare gjort i vissa situationer. Men om man vill se till uppsåtet i detta fall, så vågar jag bestämt påstå, att något uppsåt att ignorera riksdagens inflytande på ärendet icke varit det som fällt utslaget vid behandlingen av denna fråga. Här kommo från beskickningen mycket, mycket starka krav på att beskickningen skulle beredas bättre lokalutrymme. Och sådana krav kommo, mina herrar, inte endast från denna beskickning. De kommo från nästan alla beskickningar, som under den senare tiden varit stadda i en mer eller mindre stark utveckling, och man har haft mycket svårt att kunna hålla tillbaka alla dessa krav på ökade lokalutrymmen, som framkommit. Nu ifrågavarande plats, London, är ju ett världscentrum, där hädanefter ännu mera än hittills handels och andra stora intressen sammanlöpa. Och jag har för min del trott, att jag tjänade statens intressen genom att icke bestämt motsätta mig den anordning, som här träffats i fråga om fastighetsförvärvet.

Jag har, herr talman, endast velat inför kammarens ledamöter framlägga denna syn på tingen till den kraft och verkan det hava kan vid det beslut kammaren skall fatta.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Herr Thorsson lade i sitt anförande huvudvikten på den del av ärendet, som rör frågan om *inköp av den nya fastigheten* i London samt framhöll vikten och nödvändigheten av att detta inköp skedde. Jag vill gentemot detta erinra om, hurusom från statsutskottets sida någon direkt anmärkning beträffande *detta* icke skett, utan man har endast uttalat den uppfattningen, att på grund därav, att Kungl. Maj:t på utrikesministerns föredragning hade avhänt staten det förut innehavda beskickningshuset, så var man ställd inför det faktum, att man måste köpa denna nya fastighet, oavsett huruvida det var för staten fördelaktigt eller icke. Det är detta avhändande av den gamla besittningsrätten, som statsutskottet här upptagit i sin motivering, och det är för dess åtgöranden därutinnan som utskottet klandrat regeringen.

Nu framhöll herr Thorsson hurusom vid den tidpunkt, då detta ärende avgjordes, det icke var möjligt förelägga frågan till riksdagens prövning; men han påpekade i det sammanhanget, att detta ärende var föremål för beredning hos regeringen redan i februari 1920 och att beslut fattats i maj månad angående inköp av denna nya fastighet. Då var det ju mer än två år kvar, innan besittningsrätten till det innehavda beskickningshuset utlöpte. Enligt uppgift i proposition-

nen behövde man ej avhända sig denna fastighet förrän ett år innan besittningsrätten upphörde för att kunna vara befriad från den reparationsskyldighet, som herr Thorsson talade om. Sålunda även om man icke kunde förelägga denna fråga för 1920 års riksdag, kunde man mycket väl ha förelagt 1921 års riksdag frågan, om man skulle avhända sig denna besittningsrätt före den första juli 1921, så tidigt således att gott ett år var kvar, innan man skulle avträda denna besittningsrätt.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att det gäller ju icke något större belopp, som staten fick för besittningsrätten, 500 pund, motsvarande 9,000 kronor, således ett relativt litet belopp, och jag tror att något hänsynstagande till detsamma icke behövde vara motiv för ett sådant beslut som detta.

Nu är jag förvissad om att konstitutionsutskottet kommer att taga upp denna fråga till vidare bedömande, och jag skall därför icke göra annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr J ö n s s o n i Revinge: Herr talman, mina herrar! Som herr Thorsson mycket riktigt anmärkte har statsutskottet ej gjort anmärkning mot inköpet av den nya fastigheten i London, utan i det avseendet har utskottet ansett fullgoda skäl föreligga för tillstyrkande av propositionen. Utskottets anmärkning riktar sig utslutande mot förfarandet av den förra regeringen i fråga om avhändandet av besittningsrätten till den förut hyrda fastigheten. Utskottet har icke kunnat finna annat än att, när man 1907 ansåg det nödvändigt att underställa det då upprättade hyreskontraktet riksdagens godkännande, konsekvensen borde bjuda, att, när man skulle avhända sig densamma, precis samma förfarande ägde rum. När, såsom herr Nilsson i Landeryd nyss anmärkte, man hade ytterligare två år innan hyrestiden löpte ut och man endast behövde avstå från förnyelserätten ett år före densammans utlöpande för att undgå den stora reparations-skyldighet, som herr Thorsson talade om, så var saken icke så utomordentligt brådskande, att man hade behövt rusa i väg, som skedde förra året, när besittningsrätten till denna fastighet såldes för ungefär 9,000 kronor. Härigenom uppstod faktiskt det läget, att alldenstund legationen i London verkligen stod utan lokaler så gott som intet annat fanns att göra än att godkänna detta nya förvärv av fastighet i London. Det var ingen behaglig ställning i vilken riksdagen sålunda försatts genom den förra utrikesministerns åtgörande, låt vara att den förut innehavda fastigheten antagligen ej dugde för sitt ändamål i fortsättningen. Byggnadsstyrelsens utredning visar, att den icke kunde genom reparation iståndsättas på sätt att den blivit för vår legation i London tillräcklig.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets förslag.

Herr N o r m a n: Herr talman! Herr Thorsson nämnde i de sista orden av sitt anförande, att det förelåg intet som helst *uppsåt* att

*Ang. förvärv
av besitt-
ningshus i
London m. m.
(Forts.)*

Ang. förvärv
av beskick-
ningshus i
London m. m.

(Forts.)

ignorera riksdagen. Jag vill också tro, att det ej var ett uppsåt, men den fullbordade handlingen är dock faktiskt ett ignorande av riksdagen. Uppsåtet må nu ha förefunnits eller icke, handlingen föreligger och den har icke kunnat försvaras.

Nu sägs det, att det här gällde en affär som var synnerligen brådslande och skulle klaras upp på några få dagar, varför det icke var möjligt att medhinna en framställning till riksdagen. Men hur kan herr Thorsson som gammal riksdagsman komma med ett sådant påstående? Det är väl honom, liksom alla dem som varit med här några år, bekant, att det har givits tillfällen, då brådslande ärenden förekommit, då propositioner kommit på mycket kort tid och behandlats på mycket kort tid, ja, då det varit fråga om timmar allenast. Någon så kort tid synes mig icke ha förelegat här. När det telegrafiska bemyndigandet gjordes den 11 april 1920 och sedan den tiden 20—30 propositioner i mindre viktiga ärenden förelagts riksdagen, men köpet i fråga ej avslutats förrän — efter underrättelse som lämnats — den 14 maj, synes det mig hava varit tid och mer än tid att förelägga riksdagen detta ärende.

Det är dock ej så mycket fråga om köpet utan mera fråga om avhändandet av den rättighet, som tillkommit på grundvalen av ett riksdagsbeslut, men rörande vilket avhändande riksdagen ej fått tillfälle yttra sin mening. Det torde väl med hänsyn till stadgan i vårt statsliv vara önskligt, att skiljegränserna mellan å ena sidan regeringsmakten, kungamakten och å andra sidan riksdagens makt äro uppdragna och att varje maktfaktor håller sig inom sitt område. Söker riksdagen överskrida sina rättigheter, kommer den in på avvägar, som kunna innebära ett överskridande av den skiljegräns, som bör vara uppdragen mellan dess maktbefogenhet och regeringens. Då artar det sig till ett inkommande på frihetstidens förhållanden, vilka äro avskräckande nog. Det kräves uppmärksamhet på att det ej blir fallet. Förefinnas återigen ansatser till något åt det andra hållet, ansatser till ministerstyrelse, om handlingar peka därhän, även om uppsåtet ej föreligger, torde lika befogade förutsättningar finnas för att man även uppmärksammar detta och ropar ett: Se upp, den här vägen passar ej att fortskrida på! — Det är vad som nu här också blivit gjort.

Herr Thorsson halkade i sitt anförande förbi dessa punkter, som för mig äro de avgörande, och upphöll sig vid en del andra punkter, som ligga i frågans utkant. Han erinrade om, att ingen erinran gjorts mot själva köpet. I fråga om köpet framställdes i statsutskottet icke mer än en mening: att i det tvångsläge man befann sig man icke hade annat att göra. Det ifrågakomna förfaringssättet är det väl ingen möjlighet att stödja genom att peka på, att ingen anmärkning i sak kommit i fråga beträffande själva köpet. Det är icke den saken debatten rör sig om, och det är icke beträffande den frågan statsutskottet gjort sina anmärkningar eller jag gjorde mitt påpekande i denna sak; det är på ett helt annat område dessa anmärkningar ligga, och på det området har herr Thorsson aktat sig för att komma med någon som helst förklaring.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag vill endast ånyo konstatera det, att enligt den i propositionen förekommande redogörelsen den förut innehavda fastigheten utdömdes av den myndighet, som har till uppgift att ordna med våra ämbetslokaler såväl här hemma som i utlandet, så långt det över huvud är möjligt att bedöma. Här har denna myndighet sagt ifrån, att de dåvarande lokalerna icke voro lämpliga längre. Vi skulle då vidtaga åtgärder för att skaffa andra lokaler. Jag tror icke, att någon av de uppträdande talarna skall kunna leta upp ett enda regeringsärende, som har förelagts riksdagen, innan man haft någon fast punkt att utgå från för bedömning av kostnadsfrågans omfattning. Jag har såsom riksdagsman många gånger varit med att behandla övertagandet av fastigheter, men det har alltid då varit så ordnat, att det förelegat ett avslutat köpekontrakt eller annan sådan handling. Här var icke ärendet i det skick, att man över huvud taget kunde gå fram till riksdagen med det. Under sådana omständigheter förstår jag icke, hur man egentligen skulle ha kunnat gå fram till riksdagen med det nu föreliggande köpekontraktet, innan man hade någon vetskap om att affären kom till stånd. Och då det ena ärendet är beroende av det andra, vill det förefalla mig, att man icke rätt gärna kan klandra regeringen därför, att den ej gick fram till fjolårets riksdag med begäran om att få köpa den då ifrågavarande fastigheten.

*Ang. förvärv
av beskickningshus i
London m. m.
(Forts.)*

Man kan naturligtvis, som utskottet gjort, klandra regeringen därför att den avhände sig besittningsrätten till den gamla lokalen. Men jag ser saken så, att här hade man att avväga den ekonomiska sidan, taga i betraktande den kostnad, som var förenad med statens eventuella åtagande att återställa fastigheten i behörigt skick. Då gällde det inte bara de 9,000 kronorna utan därutöver ett belopp på mellan femtio och sjuttio tusen kronor.

Vad jag har velat framhålla är, att här icke förelegat någon benägenhet från regeringens sida att bakom riksdagens rygg vidtaga en åtgärd, som i och för sig kunde uppskjutas, och att jag har den bestämda uppfattningen, att de handlande personerna voro i den goda tron, att de handlade i överensstämmelse med statens intressen.

En annan sak är sedan, om den konstitutionella sidan är så uppfylld, att den kan hålla måttet inför den granskning, som konstitutionsutskottet kan komma att göra. Däröfver skall jag icke yttra mig. Jag är övertygad om, att departementschefen då han givit order om avståendet av hyresrätten icke ansett sig kunna uppskjuta ärendet till den tid, att han kunde inför riksdagen framlägga frågan om avhändande av den gamla fastigheten.

Herr Hamrin: Herr talman! Det förefaller mig som om den debatt vi i dag här föra hade kunnat anstå, åtminstone i viss mån, till dess konstitutionsutskottets memorial beträffande regeringens handlingar förelegat till behandling i kammaren. Ty jag föreställer mig, att det skall bli omöjligt för konstitutionsutskottet att icke infordra handlingarna i detta ärende och göra ett uttalande i anledning av desamma. Med kännedom om den vakthållning åt-

Ang. förvärv
av beskick-
ningshus i
London m. m.
(Forts.)

minstone tvenne av riksdagens partier alltid fullgjort kring riksdagens rättigheter, lär det icke bli möjligt för vederbörande att kunna undgå att i detta avseende samlas omkring en anmärkning mot den regeringsledamot saken gäller.

Då jag emellertid, herr talman, begärde ordet, gjorde jag detta inte för att närmare ingå på den konstitutionella sidan av saken, som jag inte heller alls behärskar, utan för att fästa kammarens uppmärksamhet på, vilka ekonomiska konsekvenser denna husaffär har för staten. Nu har det ju visserligen här från olika håll betygats — alldeles som statsutskottet gjort — att denna affär i och för sig icke är oförmånlig för staten. Emellertid förhåller det sig faktiskt så, att statsutskottet inte varit i tillfälle att pröva dess ekonomiska verkningar, att handlägga frågan ifrån ekonomisk synvinkel, då man inte haft något annat att göra än att stadfästa det köp, som blivit ingånget. Denna sak hade naturligtvis, därest regeringen handlat på annat sätt, kunnat av statsutskottet och riksdagen i vederbörlig ordning prövas. Jag ber nämligen att få erinra därom, att hyresavtalet för fastigheten vid 73 Portland Place utlöper den 1 juni 1922, och det hade sålunda varit möjligt för statsutskottet och riksdagen att redan vid denna riksdag behandla en sådan fråga som denna och därvid avböja ett köp av fastigheten. Det hade i så fall varit tid nog att träffa avtal om förvärvande eller förhyrande av annan fastighet, innan hyresavtalet för 73 Portland Place utgick. Men även om detta inte är med verkligheten överensstämmande — jag kan inte närmare känna till saken — kan jag inte underlåta att till kammarens protokoll låta anteckna några ord om detta köps ekonomiska verkningar.

Enligt den kungliga propositionen har ju statsverket måst vidkännas en årlig hyressumma för den gamla fastigheten av 600 engelska pund, och till gäldande av nämnda hyressumma ävensom å huset vilande skatter samt under hyrestiden möjligen uppkommande reparationskostnader har det anslagits ett hyresbidrag av 12,000 kronor. Det är sålunda till detta belopp hyreskostnaderna för vår beskickning i London uppgått. Hur ställer det sig nu, sedan detta mångomtalade köp blivit verkställt? Jo, riksdagen får nu bevilja ett belopp av 1,150,000 kronor, och härvid har man ändå gjort en nedprutning från det belopp, som Kungl. Maj:t i sin proposition äskat. Statsverket får sålunda vidkännas en hyreskostnad av omkring 80,000 kronor, om jag räknar i runt tal, i stället för de 12,000 kronor, som man hitintills haft att bestrida för detta ändamål. Nu säger man visserligen, att det i alla fall är nödvändigt, att vår legation förflyttas till bättre, tidsenligare och större lokaler. Jag vill härutinnan inte yttra mig med ringaste anspråk på att känna till förhållandena, men det förefaller mig dock, som om man även härvidlag hade anledning att göra en befogad erinran. Herr Thorsson talade om »förhållandenas makt». Jag skulle vilja fråga: är det inte så ändå, att vi under kristiden behövt ha en mycket större, ja mångdubbelt större, personal vid legationerna och framför allt

vid legationen i London, än som under lugna förhållanden och nu under freden är behövlig? Den som haft det allra minsta med legationerna att göra och särskilt med vår legation i London, vet, att det varit en massa industri- och affärsmän som på grund av tidsförhållandena och på grund av krigstiden måst vända sig till dessa. Alla de göromål, som legationerna av denna anledning haft om hand, torde emellertid i betydlig utsträckning komma att försvinna under normala tider. Det kan väl då inte vara möjligt eller nödvändigt att där upprätthålla en så stor apparat som under krigstiden varit behöfligt. Även från denna synpunkt hade man, menar jag, kunnat taga sig en liten funderare, innan man gått att göra detta husköp. Nu har det skett på basis av erfarenheterna rörande de krisperiodens mångskiftande ärenden och göromål, som varit under handläggning vid legationerna, framför allt i London.

I samband med den ekonomiska frågan vill jag vidare, herr talman, erinra därom, att man för den diplomatiska och konsulära personalens del upptagit på ordinarie stat vid 1921 års riksdag ett belopp av 1,169,000 kronor, under det att Kungl. Maj:t vid årets riksdag äskade ett belopp av 2,845,000 kronor. Inför denna häpnadsväckande ökning spelar det måhända mindre roll, om man låter en ökning av en ytterligare 60,000 till 70,000 kronor komma till stånd, vilket ju ett bifall till utskottets förslag i verkligheten kommer att innebära. Skillnaden mellan de 12,000 kronor, som vi hittills haft att betala i form av hyra, och räntan på det kapital, vi nu gå att nedlägga i denna fastighet, betyder i själva verket en ökning på tredje huvudtitelns budgetsumma av så pass stor innebörd, som jag här har omnämnt.

Allra sist vill jag bara påpeka, att det verkligen gläder mig, att statsutskottet gjort en erinran mot det förslag, som av vederbörande framlagts angående inredningen och möbleringen av den fastighet, som staten går att förvärva. Det är ju möjligt, att i den stora diplomatiska familjen därute i världsstaden det kan göras ansatser i den riktningen, att den lille skall vara lika god som den store, men om man i det fallet håller tillbaka något, tror jag inte, att Sveriges anseende skall lida därpå.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att i någon mån klargöra anledningarna till varför jag varit med om dels förslaget sådant det i sin helhet föreligger, dels framför allt om motiveringen till utskottets hemställan.

Jag är, som herrarna förstå, inte konstitutionellt tränad, men jag har trots mig finna, att de herrar, som påstå, att vederbörande minister i viss mån överskridit sin befogenhet eller med andra ord trätt riksdagens rätt för nära, *formellt sett* ha rätt.

Vad sedan angår den ekonomiska sidan av saken, förhåller det sig nog så, och jag tror de allra flesta av utskottets ledamöter äro överens därom, att affären såsom sådan är fördelaktig, fastän det i statsutskottets betänkande är skrivet på detta försiktiga sätt, som

Ang. förvärt
av beskick-
ningshus i
London m. m.

(Forts.)

Ang. förvärv
av beskick-
ningshus i
London m. m.

(Forts.)

statsutskottet åtminstone oftast har för vana att göra, så att denna sida av saken inte träder lika mycket i ögonen som det klander, man riktat mot den avgående regeringen. Det synes mig, att herr Thorsson lämnat en fullkomligt tillfredsställande förklaring i detta fall, och jag har för min del ansett det vara önskvärt, att riksdagens andra kammare i detta läge skulle få en sådan förklaring av vad saken i själva verket innebär. Jag tror, att när allt kommer omkring och man tänkt sig litet närmare för, man skall erkänna, att det svårligen varit möjligt att handla på annat sätt i den situation, som verkligen här förelåg, låt vara att jag också håller med om, att man formellt sett trätt riksdagens rätt för nära.

Sedan vill jag säga några ord till min vän herr Hamrin, som nu tycktes ha fått ett så utpräglat sinne för husköpets betydelse i ekonomiskt avseende. Jag skulle vilja fråga honom, om han inte glömt att räkna med de speciella förhållandena i en världsstad av Londons storlek. Jag tror, att han gjorde klokt i att litet närmare tänka efter, om det inte är andra förhållanden rådande där än i den »storstad», efter vårt sätt att se, i vilken vi nu befinna oss. Jag är säker på, att när herr Hamrin har gjort detta han skall komma under fund med, att åtskilligt är helt annorlunda i London än här och att han därvid skall komma att se saken på ett annat sätt.

Då så många klandra avhändandet av besittningsrätten till den förra fastigheten och åtskilliga också, så vitt jag inte missuppfattat, framställt klander över att man inte lyckats erhålla mera för avträddandet, kunde det kanske vara skäl att erinra, att, därest man behållit den gamla fastigheten, man också haft att ikläda sig en viss skyldighet att iståndsätta densamma, något som säkerligen dragit en kostnad av flera tusen pund. Jag tror också att både herr Nilsson i Landeryd och herr Norman — ja, kanske inte herr Norman, som inte deltagit i avdelningens arbete — villigt skola komma att erkänna, att detta också är något, som måste komma upp på kreditsidan härvidlag.

Sedan kan jag inte neka mig nöjet att säga, att jag för min del hälsar den demokratiska herr Norman välkommen och hoppas, att han skall bibehålla sina demokratiska åsikter under riksdagens lopp. Jag tänker, att vi kunna ha användning för dem.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr J ö n s s o n i Revinge: Herr talman! Den anmärkning, som statsutskottet i detta fall framställt, begränsar sig uteslutande till sättet för avhändande av hyresrätten till den förut innehavda fastigheten. Vad själva den formella handläggningen av husköpet angår, ansågo däremot vi på I avdelningen, som formulerat klanderuttalandet, att man inte alls hade någon anledning att framställa anmärkningar, utan att i det fallet Kungl. Maj:t iakttagit precis detsamma som vid liknande andra tillfällen.

Gentemot vad herr Hamrin anförde ifråga om affären som sådan vill jag för min del understryka vad herr Anderson i Rå-

stock anförde, att vi vid prövningen av saken funno, att alldenstund den förut innehavda fastigheten — det har man ju byggnadsstyrelsens sakkunniga utlåtande om — var alldeles otillräcklig för sitt ändamål, det troligen, även om den förra fastigheten icke avhäfts, i alla fall beslutats i statsutskottet på samma sätt som nu är fallet, d. v. s. att det nya köpet tillstyrkts, varigenom följden jämväl skulle ha blivit att staten självklart avhände sig den fastighet man förut hade.

*Ang. förtärr
av beskick-
ningshus i
London m. m.
(Ferta.)*

Herr Thorsson har som en slags ursäkt för förra regeringens åtgärder vid avhändandet av ifrågavarande »lease», anført, att man hade sökt överväga de ekonomiska fördelarna av å ena sidan ett avstående av fastigheten mot avträdessumma och å andra sidan ett behållande av densamma, och att man därvidlag funnit, att det fanns många skäl, som talade för, att en god affär gjordes, ifall man slog till med detta husköp. Ja, det är möjligt, att det var en förmånlig affär: att erhålla 500 pund för hyresrätten och slippa ifrån reparationskostnaderna, men ett sådant förfaringssätt innebär likväl — det vill jag för övrigt särskilt säga till herr Norman — att tillämpa precis samma regeringsprincip som herr Lindman på sin tid såsom statsminister förfäktade här i kammaren, nämligen att man i första hand skulle se till vad som var förmånligt för staten och i andra hand vad som var grundlagsenligt.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag har begärt ordet för att instämma i den skarpa reprimand, som från utskottets sida givits åt den i detta fall rätt egenmäktigt handlande ministern. Jag finner denna reprimand fullkomligt befogad. Det förefaller mig med stöd av föreliggande uppgifter tämligen uppenbart, att konstitutionsutskottet är tvunget att även upptaga denna fråga till en synnerligen allvarlig handläggning, och jag tror inte, att det anförande herr Thorsson här höll kunde på denna punkt rubba uppfattningen om, att en sådan handläggning från utskottets sida måste anses nödvändig.

Jag måste även uttala mitt instämmande i de synpunkter, som framförts av herr Norman i Läckeby. Det är mig ett synnerligen kärt nöje att kunna förena mig med honom, som ju i detta fall uppträtt som en varmhjärtad vapendragare till förmån för riksdagens rättigheter gentemot ett egenmäktigt Kungl. Maj:t, och jag vill gratulera den ärade vännen för hans starka sinnesförändring från uppfattningen under år 1914. Jag vill uttala den varma förhoppningen, att denna uppenbara demokratiska sinnesförändring även kommer att stå sig framdeles, så att vi snarligen kunna inregistrera herr Norman som ledamot av något av riksdagens vänsterpartier. Herr Norman kan i det fallet reflektera på mitt parti.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Den diskussion, som här förts och som var att motse, har ganska skarpt gått till rätta med de åtgöranden, som den handlande ansvarige ministern i detta fall företagit. Det förefaller mig ändå, som om efter de

Ang. förvärv
av beskick-
ningshus i
London m. m.
(Forts.)

förklaringar, som här blivit lämnade närmast av herr Thorsson, det stode bra litet kvar av *sakliga* anmärkningar mot det förfarings-sätt, som tillämpats vid husköpet i fråga. Det har inte kunnat bestridas, att förhållandena verkligen lågo till så, som herr Thorsson uppgivit och varom man också upplyst — efter vad det sagts mig — inom avdelningen i utskottet och, jag förmodar, i hela utskottet. Det var en brådskande angelägenhet, som i detta avseende förelåg; det gällde, huruvida det skulle vara möjligt att över huvud taget göra det förvärv, som riksdagen nu här är i färd med att bekräfta. Det gjordes uppriktiga försök att få tiden för köpets avslutande framflyttad så långt, att det kunde bli möjligt att fram-lägga saken för riksdagen, men det visade sig, att det var tvunget att göra upp affären med detsamma; eljest skulle detta tillfälle till ett för staten synnerligen förmånligt förvärv av ett beskicknings-hus i London gå förlorat. Det var under intrycket av denna si-tuation, som det i detta fall handlades. Vederbörande minister får naturligtvis taga ansvaret på sig för att han förfarit på detta sätt — ehuru han visserligen handlade under tillstyrkande av sina kol-leger — ansvaret för att han under föreliggande förhållanden inte ansåg sig kunna avvakta riksdagens beslut och inte ville låta saken därigenom förfalla.

Man står här, synes det mig, inför ett fall, där man mera än vad delvis under denna diskussion skett måste se på realiteterna, mera se på, att de förhållanden, som äro utförligt åberopade i stats-utskottets utlåtande i avseende å läget år 1907, helt och hållet ha förändrats. Det beskickningshus, som vi ha, är inte längre tjän-ligt för sitt ändamål, och de förväntningar och förhoppningar, som knötes till detsamma år 1907, ha under händelsernas och förhållan-denas utveckling blivit omöjliga att uppfylla. Man måste helt en-kelt, om det skulle vara möjligt att på lämpligt sätt företräda Sve-riges intressen i London, söka se sig om efter ett bättre och mera rymligt beskickningshus, då det inte var något mera att göra med den gamla tomten. Det var mycket naturligt, att då ett till-fälle erbjöd sig och då det visade sig, att det var fara för att detta skulle gå vederbörande ur händerna, man ansåg, att det var bättre att slå till och söka företaga denna åtgärd, vilken, såsom herr Thors-son redogjort för, ju också tillstyrktes av de ansvariga myndig-heterna. Man visste enligt alla de upplysningar som förelågo, att det inte skulle bli lätt att på något rimligt sätt erhålla ett nytt tillfälle, ifall detta försattes. Det finns en liten passus i ut-skottsutlåtandet, som jag ber att härvidlag få fästa uppmärksam-heten på. Det säges där, att om man nu låtit tillfället gå sig ur händerna, man skulle för ungefär likvärdiga tomter fått betala tre, fyra gånger så mycket som nu behöfts. Det är ju allbekant, att efter världskrigets slut London i än högre grad än vad förut varit fallet blivit ett centrum för alla länders internationella intressen, och en mängd nya stater söka med stora svårigheter och under många ekonomiska bekymmer tillgodose behovet att där hålla beskicknin-gar och lämpligen installera dem.

Jag tror, att om man ser saken på detta sätt man skall nödgas medgiva, att visserligen riksdagen inte beretts tillfälle att på ett konstitutionellt fullt oangripligt sätt först besluta och därmed göra saken klar — här har det i stället förfarits så, att det givits anledning till konstitutionell erinran — men att vad som gjorts å andra sidan alldeles givet skett på ett sätt, varom man inte kan säga annat än att det varit till fördel för staten. De försök, som gjorts att i detta avseende nedsätta den vidtagna åtgärden, tror jag inte kunna räkna på något allvarligt upptagande från deras sida, som opartiskt vilja pröva saken. Jag tror inte heller, att man det allra minsta bör fästa sig vid ett uttalande, som gjordes, att det skulle varit endast under krigtidens förhållanden, som vår beskickning i London behövt vara så stor. Det må vara, att någon modifikation, någon minskning i personalen nu kan komma i fråga, men att det gamla huset var för litet även för mera normala förhållanden efter krigstiden, därom kan ingen, som sett lokalerna, ett ögonblick vara i tvivelsmål. Jag anser sålunda, att det verkligen föreligger ofantligt starka sakliga skäl för den åtgärd, som riksdagen, låt vara i ett ledsamt tvångsläge, nu såsom jag hoppas kommer att med sitt beslut stadfästa.

*Ang. förvärv
av beskickningshus i
London m. m.
(Porta.)*

Herr Norman: Herr talman! Jag ber att med tillfredsställelse få konstatera den lugna och sakliga ton, som gått igenom dagens debatt, och att det gjorts försök även från mycket radikalt vänsterhåll att se saken i så försonande dager som möjligt och finna ursäkter och förklaringar för det hela.

Jag skall emellertid be var och en av er, mina herrar, att gå in i edert innersta och göra er en liten samvetsfråga. Jag gör då det tankeexperiment, att denna affär skett några år tidigare, t. ex. år 1917, eller att utrikesministern inte hetat baron Palmstierna utan herr Lindman. Föreställom oss sedan den riksdagsdebatt, som skulle följt ovanpå det utskottsutlåtande, där denna fråga då kommit att relateras. Jag frågar då — ja, jag skall inte begära något svar, det vore, ifall svaret skulle vara ärligt, att vänta en alldeles övermänsklig ärlighet hos herrarna — om ni inte litet var i edert innersta skulle nödgas erkänna, att debatten då troligtvis blivit färgad på ett annat sätt. Då hade kanske inte å det håll, där man nu söker efter de försonande momenten, gjorts lika varma försök att finna sådana. Detta om den saken.

Sedan skulle jag vilja vända mig till ett par av de talare, som efter mig senast hade ordet. Herr Hamrin riktade mot mig en liten förebräelse därom, att saken nu togs upp; den skulle, menade herr Hamrin, egentligen komma upp först vid ett senare tillfälle, då konstitutionsutskottets betänkande i saken föreligger. Men jag tillåter mig fråga herr Hamrin, om han inte tror, att om exempelvis inte jag tagit upp saken — jag begärde händelsevis ordet vid förra lördagens debatt i tro, att frågan då skulle komma före — herr Hamrin måhända själv skulle tagit upp saken? Skulle man utan vidare låtit denna fråga gå, låtit statsutskottets utlåtande passera

Ang. förvärv
av beskick-
ningshus i
London m. m.
(Forts.)

utan anmärkning, hade man i viss mån givit ett erkännande åt vad som skett.

Herr Jönsson i Revinge skulle jag närmast, till följd av debatten i dag, vilja beteckna dels som en herr Jönsson i Revinge nr 1 — då han förfäktade en viss ståndpunkt i sitt första anförande — och dels som en herr Jönsson i Revinge nr 2 — då han förfäktade en i viss mån annan ståndpunkt i sitt andra anförande. Jag undrar, vilken av dessa ståndpunkter är den verkliga.

Till sist skulle jag gentemot herr Branting endast vilja säga det, att det inte nu är fråga om husköpet i och för sig. Då det emellertid talas om, att köpet skulle vara så utomordentligt förmånligt, och att det var så brådskande att avsluta detta köp, så att man inte kunde avvakta de få dagar, som en hemställan till riksdagen krävde, skulle jag vilja fråga: är depressionen inte i England densamma som hos oss? Kanske det ur rent ekonomisk synpunkt hade varit fördelaktigt om köpet uppskjutits till detta eller följande år. Hos oss är åtminstone förhållandet det, att man nu köper både fastigheter och annat vida billigare än för ett år sedan, och jag trodde, att detta var något, som är genomgående inte blott i vårt land utan i hela vår världsdal och även utanför denna. Det kan sålunda måhända diskuteras, om det var det ur ren statsfinansiell synpunkt bästa, som här skedde, men detta säger jag inte som en förebråelse, ty den sidan av saken kunde man inte förutse vid detta tillfälle. Den förebråelse, som uttalats under dagens debatt, gäller, som förut är påpekat, det kränkande av riksdagens rätt, som här skett och som jag för min del icke kunnat underlåta att påvisa och som jag skulle påvisa, herr Vennerström, även om det varit en minister av annan färg än det gällt. Jag kan enligt herr Vennerströms omdöme tyvärr, förmodar jag, inte glädja mig åt någon sinnesförändring sedan år 1914. Jag står på samma ståndpunkt där jag tidigare stått i fråga om efterlevandet av grundlagen. De meningar jag tidigare hävdade vill jag även i fortsättningen hävda.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Då herr Norman fann en motsägelse mellan mitt första och andra anförande, en divergerande ståndpunkt i dessa båda anföranden, måste jag, därest flera än han funno en sådan divergens, ha uttryckt mig ytterst otydligt. Jag framhöll första gången jag yttrade mig, att statsutskottets anmärkningar riktade sig uteslutande mot den formella behandlingen vid avhändandet av hyresrätten till det förut innehavda legationshuset i London, men absolut icke mot regeringens handläggning av det husköp, som nu föreligger här till riksdagens avgörande och precis detsamma underströk jag i mitt andra anförande.

Vad herr Normans yttrande beträffar då han undrade, hur debatten skulle ha sett ut, därest utrikesministern hetat Lindman, om det här hänt 1917, skall jag bara be att få säga, att naturligtvis kunna vi vänstermän, även om vi anstränga oss, inte nå upp till samma saklighet och hovsamhet i framställningen som herr Norman, när han behandlar politiska motståndare.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anskaffande av valkuvert m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild ersättning av statsmedel åt röstlängdsupprättare;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående av Svenska hjälpkommittén för krigsfångar i Sibirien begärd restitution av erlagd tull för ett parti pälsar; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av väckt motion om personliga ålderstillägg m. m. åt vissa befattningshavare hos kommerskollegium; och yttrade därvid:

*Ang.
personliga
ålderstillägg
åt vissa befatt-
ningshavare
hos kommers-
kollegium.*

Herr Starbäck: Herr talman! Tyvärr måste jag taga kammarens uppmärksamhet i anspråk några ögonblick för detta ärende, ehuru vad som yttrades förra gången denna sak var före kunde hava varit tillräckligt. Jag kan emellertid tyvärr icke underlåta att åter konstatera, att statsutskottets sätt att behandla motionen är ganska egendomligt, och vidare konstatera, att det gick naturligtvis precis, som jag sade, när den kungl. propositionen om ålderstillägg för år 1921 var före, att när min motion toges upp till behandling, säger statsutskottet: ja, man har ju avslagit ålderstilläggen för år 1921, och då kan det icke komma ifråga att taga några ålderstillägg för år 1920. Nu vill jag icke här stå och hålla några klagovisor, men att konstatera ett faktum må väl vara tillåtet.

Realiter har icke statsutskottet ägnat frågan någon som helst behandling. Men anledningen till att jag begärt ordet, herr talman, var egentligen den, att jag för dessa stackars ämbetsmäns skull vill påpeka, att statsutskottet genom sitt behandlingssätt och genom det yttrande, som representanten för vederbörande avdelning inom utskottet, herr Jansson i Falun, här i kammaren fälde, har givit dessa tjänstemän anvisning på den väg, som de ha att gå i framtiden för att kunna komma till sin rätt. Herr Jansson i Falun omnämnde nämligen, att riksdagen antagit en proposition, som innebär inrättandet av en ny lönenämnd. Jag kan inom parentes säga, att det förhållandet, att riksdagen ett, två, tre påtager sig kostnaderna för ett nytt ämbetsverk, icke är något märkvärdigt; det håller på att bli nästan lika vanligt, som att man behandlar några stackars tjänstemän på ett jämförelsevis nonchalant sätt. Jag ber om ursäkt för vad jag kom att uttrycka, men det halkade lätt nog över mun-

*Ang.
personliga
ålderstillägg
åt vissa befatt-
ningshavare
hos kommers-
kollegium.*

nens tröskel. Det har emellertid ställts i utsikt, att denna löne-nämnd skall taga hand om dessa saker, och jag har ansett det vara min skyldighet att från denna plats anvisa de tjänstemän det här gäller den väg, som de för framtiden ha att gå för att få sin rätt. För övrigt har jag intet yrkande.

(Forts.)

Herr Jansson i Falun: Ja, herr talman, jag skall endast be att få säga herr Starbäck, att givetvis har statsutskottet behandlat såväl den kungl. propositionen som hans motion, och det rätt ingående. Vi ha undersökt, huruvida det fanns någon möjlighet komma fram på den väg, som här var föreslagen, men våra lönetekniskt sakkunniga hava sagt, att vi icke kunde gå den vägen och bryta sönder en princip, som man icke får bryta sönder. Således menar jag, att det är oriktigt att säga, att vi icke ägnat denna fråga nödig behandling. Att vi sedan icke kunnat tillstyrka motionen, är en annan sak, men i detta avseende ber jag att få hänvisa till vad jag anförde, när Kungl. Maj:ts proposition nr 77 behandlades. Det föreligger icke några andra skäl här.

Herr Starbäck har icke framställt något yrkande, varför jag icke har anledning att vidare ingå på någon debatt. Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

*Om avdrag för
krono-
utskylder vid
taxering för
inkomst.*

Bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för även kronoutskylder föredrogs nu. Ordet begärdes därvid av

Herr Lithander, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag har vid detta betänkande fogat en reservation av den anledning, att jag för min del icke velat vara med på den kompromiss, som legat till grund för utskottets betänkande. Jag har nämligen ansett, att det uttalande, som här göres, nämligen att man egentligen icke tager ståndpunkt till frågan, säger för litet. Jag anser, att man bör säga ut tydligt och klart, att här föreligger ett missförhållande, som bör rättas och rättas snarast möjligt. Saken är ju den, att kammarrätten redan 1910 förklarade, att det var fullkomligt i sin ordning, att avdrag skulle ske för utskylder, såväl kronoutskylder som kommunalutskylder, och bevillningsutskottet var av samma mening, men av statsfinansiella skäl, som det hette, begränsades det till endast kommunalutskylder. Då voro utskylderna icke så stora, det betydde icke så mycket, även om detta var principiellt oriktigt, men nu hava under de senare åren skatteutgifterna blivit så stora, att när skatteutgiften lägges som en inkomst till den verkliga inkomsten, förrycker det helt och hållet ekonomin. Det är ju så, att i många fall blir detta pålägg icke blott dubbelt utan tredubbelt så stort som den verkliga inkomsten, och så beskattas det

hela såsom inkomst. Det är ju principiellt oriktigt att skatta för en utgift. Det är sunt förnuft i att skatta för inkomst, men det blir motsatsen, när skatten beräknas på utgifter, och det är för att få rättelse i denna punkt, som dessa motioner äro väckta.

Om avdrag för krono-utskylder vid taxering för inkomst.

(Forts.)

Nu har emellertid första kammaren följt utskottet, men där har man uttalat den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall till en kommande riksdag, även om nu icke riksdagen skrivit om saken, behjärta det fullt berättigade och riktiga i detta krav, och jag ber att till det närvarande statsrådet få rikta samma hemställan och uttala samma förhoppning. Alltså, herr talman, har jag icke det yrkande, som jag eljest skulle hava haft, utan jag ber endast att få uttrycka den förhoppningen, att regeringen ville gå fram i denna sak, utan att riksdagen avlåtit någon skrivelse i ämnet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Vid härför skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående understödjande av vattenledningsanläggningar å landsbygden yttrade:

Ang. understödjande av vattenledningsanläggningar å landsbygden.

Herr E d b e r g: Herr talman, mina herrar! Utskottet har avstyrkt min motion med en delvis välvillig motivering, och det har särskilt pekat på det berättigade i motionens syfte, dels ur brandskyddssynpunkt sett och dels ur hygienisk synpunkt sett.

När utskottet avstyrkt motionen, har det som huvudsakligt skäl härför anfört den betryckta statsfinansiella ställningen, och det är ju klart, att detta är en synpunkt, som är fullt berättigad. Men jag undrar i alla fall, om icke utskottet möjligen sett något för mörkt på denna fråga. Ty det är ju i regel så, att om riksdagen vill hava en utredning, så blir icke utredningen verkställd och beslut fattat samma år, utan det tar i regel en ganska lång tid. Jag tror just att genom understödjande av vattenledningsanläggningar å landsbygden skulle läkarvården där betydligt underlättas. Det stöd, som statsmakterna här kunde giva, kunde ske på olika sätt. Hushållningssällskapen kunde till exempel göra massuppköp av rör direkt från rörfirmorna och på så sätt reducera kostnaderna betydligt. I kolonisationskommitténs betänkande sägs det, att på grund av att man kunnat göra massuppköp av materiel, har man kunnat betydligt reducera omkostnaderna. Något ungefär i samma stil kunde man tänka sig här.

Jag skall i alla fall icke ingå på vidare bemötande av utskottets motivering mer än i en enda punkt, där utskottet säger: »Det naturliga synes vara, att dylika företag erhålla stöd av kommunerna». Ja, herr talman, såvitt jag läst kommunallagarna rätt, tror jag icke, att en kommun har rätt att lämna understöd till sådana företag.

Ang. under-
stödjande
av vattenled-
ningsanlägg-
ningar å
landsbygden.

Jag skall på grund av den långt framskridna tiden icke orda mer utan endast säga, att jag anser, att det förslag som innefattas i min motion är väl grundat och att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

(Forts.)

Herr Block: Herr talman, mina herrar! Mot herr Edbergs motion är enligt min mening egentligen ingenting att invända. Syftet i motionen är säkert mycket gott, och om motionären hade valt en lyckligare tidpunkt för att komma fram med denna motion, så hade åtminstone jag för min del gärna velat tillstyrka densamma, och jag tror, att de övriga ledamöterna av utskottet också varit gynnsamt stämda mot motionen. Men vi säga här, att skälet, varför utskottet så pass enhälligt avstyrkt motionen, är, att utskottet icke ansett sig under nu rådande ekonomiskt betryckta tider kunna förorda den av motionären föreslagna utvägen, varigenom icke oväsentliga summor skulle komma att bindas vid ändamål, vilka, ehuru i och för sig viktiga, dock måste anses böra stå tillbaka för andra, som för det närvarande äro mera angelägna.

Under uttalande för egen del av den förhoppning, att motionären måtte ha bättre lycka en annan gång, nödgas jag dock, herr talman, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 14.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utnättningsed m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till ändring av vattenlagens bestämmelser om vitsord till vattenregleringsföretag med tvångsdelaktighet;

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 samt till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen om understödsföreningar den 29 juni 1912 dels ock väckt motion om viss ändring i förstnämnda lag;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skolplikt beträffande undervisning i slöjd; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för landstingsområde och stad, som ej i landsting deltagar, att bidra till kostnaden för vård av blindas med komplicerat lyte; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån ur

undsättningsfonden för beredande av möjlighet att medgiva anstånd med amortering under år 1921 av lån från fiskerilånefonden;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån ur statens domäners fond till Torne och Muonio gränsälvars strömrrensningssaktiebolag; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av rättegång om bättre rätt till krigsmanshushemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Fliselycke nr 1 i Kronobergs län.

Utskottens i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 15.

Ordet lämnades här efter till

Herr *andrevicetalmannen*, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden må först placeras första lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ i lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, samt därefter första lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, samt att sist å föredragningslistan måtte uppföras statsutskottets utlåtande, nr 8 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 åttionde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, och statsutskottets utlåtande, nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 åttionde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, och övriga ärenden i den ordning, de äro upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 16.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Lithander* och *Thore*, nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 330, angående godkännande av tullverkets utgiftsstaten för år 1922 m. m.;

herr *Johanson* i Stockholm *m. fl.*, nr 327, i anledning av samma proposition; samt

herr *Larsson* i Västerås *m. fl.*, nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 202, med förslag till förordning angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda landskommuner.

Nämnda motioner bordlades.

§ 17.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 131, i anledning av väckt motion angående ett mera effektivt tillvaratagande av utom äktenskap födda barns och deras mödrars rätt; och

nr 132, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i gällande bestämmelser om laga domstol i brottmål.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Leffler</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 22 april,
» <i>Janson</i> i Kungsör	» 4 » » » 20 »
» <i>Månsson</i> i Hagsström	» 12 » » » 20 » och
» <i>Bärg</i>	» den 20 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,56 e. m.

In fidem
Per Cronwall.